

IMPORTANT NOTICE

What is the Application Form?

The Application Form is the template for EU grants applications; it must be submitted via the EU Funding & Tenders Portal before the call deadline.

The Form consists of 2 parts:

- Part A contains structured administrative information
- Part B is a narrative technical description of the project.

Part A is generated by the IT system. It is based on the information which you enter into the Portal Submission System screens.

Part B needs to be uploaded as PDF (+ annexes) in the Submission System.

How to prepare and submit Part B?

The Application Form must be prepared by the consortium and submitted by a representative. Once submitted, you will receive a confirmation.

The templates to use are available inside the Submission System. Please note that not using the correct template may lead to the inadmissibility of your proposal

To ensure a proper evaluation of your project, the appropriate sections of the template must be filled in depending on whether the call has one or two submission stages. For stage 1 (concept note), some sections are not applicable (noted as n/a); for stage 2 (full proposal), all sections must be completed.

You can submit your proposal in any official EU language (project abstract/summary should however always be in English). For reasons of efficiency, we strongly advise you to use English for the entire application.

Character and page limits:

- page limit normally:
 - stage 1 (concept note):**45**
 - stage 2 (full proposal): **200** pagesunless otherwise provided in the Call document
- supporting documents can be provided as an annex and do not count towards the page limit
- minimum font size — Arial 10 points
- page size: A4
- margins (top, bottom, left and right): at least 15 mm (not including headers & footers).

Please abide by the formatting rules. They are NOT a target! Keep your text as concise as possible. Do not use hyperlinks to show information that is an essential part of your application.

 If you attempt to upload an application that exceeds the specified page limit, you will receive an automatic warning asking you to shorten and re-upload your application. For applications that are not shortened, the excess pages will be made invisible and thus disregarded by the evaluators.

 Please do NOT delete any instructions in the document. The overall page limit has been raised to ensure equal treatment of all applicants. Removing the instructions may result in your proposal being considered inadmissible.

 This document is tagged. Be careful not to delete the tags; they are needed for the processing.

TECHNICAL DESCRIPTION (PART B) COVER PAGE

Part B of the Application Form must be downloaded from the Portal Submission System, completed and then assembled and re-uploaded as PDF in the system. Page 1 with the grey IMPORTANT NOTICE box should be deleted before uploading.

Note: Please read carefully the conditions set out in the Call document (for open calls: published on the Portal). Pay particular attention to the award criteria; they explain how the application will be evaluated.

PROJECT	
Project name:	Effective implementation of air quality plan for Podkarpackie Province, taking into account the problem of Energy poverty. Podkarpackie live and breathe!
Project acronym:	Life_Podkarpackie
Coordinator contact:	Andrzej Kulig, Department of Environmental Protection - Marshal's Office of the Podkarpackie Voivodeship

TABLE OF CONTENTS

ADMINISTRATIVE FORMS (PART A)	BŁĄD! NIE ZDEFINIOWANO ZAKŁADKI.
TECHNICAL DESCRIPTION (PART B)	2
COVER PAGE	2
PROJECT SUMMARY	3
1. RELEVANCE	3
1.1 Background and general project objectives	3
1.2 Specific project objectives	9
1.3 Compliance with LIFE programme objectives and call topics (<i>n/a for concept note</i>)	15
1.4 Concept and methodology	15
1.5 Upscaling results of other EU funded projects (<i>n/a for concept note</i>)	18
1.6 Synergies and co-benefits with other LIFE sub-programmes (<i>n/a for concept note</i>)	18
1.7 Synergies and co-benefits with other EU policy areas (<i>n/a for concept note</i>)	18
2. IMPACT	18
2.1 Impact and ambition	18
2.2 Sustainability and exploitation of project results (<i>n/a for concept note</i>)	20
2.3 Catalytic potential: Replication and upscaling (<i>n/a for concept note</i>)	21
3. IMPLEMENTATION	22
3.1. Work plan	22
3.2 Work packages and activities (<i>n/a for concept note</i>)	26
Work Package 1	28
Work Package	29
Timetable (<i>n/a for concept note</i>)	29
3.3 Stakeholder engagement	31
3.4 Impact monitoring and evaluation (<i>n/a for concept note</i>)	32
3.5 Communication, dissemination and visibility (<i>n/a for concept note</i>)	32
4. RESOURCES	32
4.1 Consortium set-up	32
4.2 Project management (<i>n/a for concept note</i>)	34
4.3 Green management (<i>n/a for concept note</i>)	34
4.4 Budget (<i>n/a for concept note</i>)	35
4.5 Risk management (<i>n/a for concept note</i>)	35
5 COMPLEMENTARY FUNDING	35
6. OTHER	38
6.1 Ethics	38
6.2 Security	39
7. DECLARATIONS	39
ANNEXES	40

#@PRJ-SUM-PS@# [This document is tagged. Do not delete the tags; they are needed for the processing.]

PROJECT SUMMARY**Project summary**

See Abstract (Application Form Part A).

#\$PRJ-SUM-PS\$# #@REL-EVA-RE@# #@PRJ-OBJ-PO@#

1. RELEVANCEFill in **only sections 1.1-1.3 at stage 1 (concept note)**. Fill in **all sections at stage 2 (full proposal)**.**1.1 Background and general project objectives****Background and general project objectives***Explain the problem and the needs to be addressed in the project.**Provide following information about your project:*

- *Targeted plan/strategy/action plan including (expected) date of adoption, period covered, status of implementation (main bottlenecks/gaps). Please note that it should be one of the plans/strategies/action plans listed as eligible in the Call document.*
- *Geographical scope of the project (does the project cover entire country, one or several regions, cities etc?)*

*Describe the background, starting point/quantified baseline of the project, explaining the current level of implementation of the targeted plan/strategy/action plan.**Explain the main gaps and barriers for the full implementation of the plan/strategy/action plan and main needs in terms of investments, concrete measures, capacity building etc.**State the overall aim and explain where the main activities of the project will take place. Explain the reasons behind your choice.*

W celu poprawy jakości powietrza władze samorządowe województwa podkarpackiego w 2020r. opracowały i przyjęły do realizacji **Program ochrony powietrza** – dokument strategiczny obejmujący obszar całego województwa. Celem programu jest przeciwdziałanie przekroczeniom norm jakości powietrza.

Województwo podkarpackie to jeden z 16 obszarów administracyjnych Polski, położony w jej południowo-wschodniej części. Od północy i zachodu województwo graniczy z województwem lubelskim, świętokrzyskim oraz małopolskim. Jest to najbardziej wysunięty na wschód rejon Unii Europejskiej sąsiadujący z krajami takimi jak Słowacja i Ukraina, w których występuje problem z jakością powietrza. Pod względem administracyjnym województwo dzieli się na 25 powiatów oraz 160 gmin. Stolicą województwa jest Rzeszów - centralny ośrodek administracyjny, akademicki, gospodarczy i kulturalny. Województwo podkarpackie zajmuje obszar o powierzchni 17 846 km² (5,7% powierzchni kraju), który zamieszkuje 2 115 tys. mieszkańców (5,5%).

Organem stanowiącym prawo lokalne samorządu województwa jest Sejmik Województwa Podkarpackiego, w którego skład wchodzi radni. Władze wykonawczą stanowi Zarząd Województwa na którego czele stoi Marszałek zarządzający Urzędem Marszałkowskim.

W Urzędzie Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie zadania z zakresu ochrony środowiska realizowane są przez Departament Ochrony Środowiska, który zatrudnia specjalistów, m.in.: w zakresie zarządzania jakością powietrza.

Władze województwa zainspirowane zintegrowanymi projektami Programu Life wspomagającymi wdrażanie programów ochrony powietrza w województwie małopolskim i śląskim oraz na Słowacji w dniu 19 lipca 2022 r. podjęły Uchwałę w sprawie wyrażenia woli złożenia przez Województwo Podkarpackie koncepcji projektu i wniosku na realizację projektu zintegrowanego pn. „*Skuteczne wdrożenie programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego: Podkarpackie – żyj i oddychaj*”.

Wdrażany dokument strategiczny

W województwie podkarpackim działania w zakresie poprawy jakości powietrza realizowane są za pośrednictwem dokumentu strategicznego jakim jest **Program ochrony powietrza** składający się z dwóch części: Programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego¹ oraz Programu ochrony powietrza dla Miasta Rzeszowa².

¹ Uchwała Nr XXVII/463/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej - z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych. Podkarpacki Program Ochrony Powietrza jest załącznikiem do niniejszej uchwały.

² Uchwała Nr XXVII/464/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów - z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM2,5 wraz z rozszerzeniem związany z osiągnięciem

które zostały uchwalone przez Sejmik Województwa Podkarpackiego. Obie części programu na potrzeby niniejszego dokumentu zostały określone skrótem **PPOP**³.

PPOP został opracowany w 2020r. w oparciu o zalecenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy (tzw. Dyrektywa CAFE) wdrożonej do polskiej ustawy Prawo ochrony środowiska. PPOP jest też zgodny w zakresie kluczowych działań z Krajowym Programem Ochrony Powietrza opracowanym przez Ministra Ochrony Środowiska. **Celem PPOP jest doprowadzenie do jak najszybszej poprawy jakości powietrza.** Podstawowym zdiagnozowanym działaniem jest ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza z ogrzewania indywidualnych budynków mieszkalnych. Działania naprawcze w PPOP przewidziano do 30.09.2026r.

W 2021r. PPOP był przedmiotem kontroli Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego. W wyroku Sąd nie stwierdził naruszenia prawa w treści programu oraz w zastosowanych procedurach związanych z jego przygotowaniem.

W celu szybszej poprawy jakości powietrza samorząd województwa przyjął **tzw. „uchwałę antysmogową”**⁴ będącą aktem prawnym wspomagającym realizację **PPOP** na terenie województwa podkarpackiego. W uchwale tej wprowadzono zakaz stosowania złej jakości paliw oraz harmonogram wymiany starych kotłów węglowych.

Ze względu na nadal niezadowalającą sytuację w zakresie jakości powietrza oraz zaistniały problem geopolityczny i kryzys energetyczny w 2023r. planowana jest aktualizacja PPOP. Treść PPOP zostanie dostosowana również do zaktualizowanego w 2021r. Krajowego Programu Ochrony Powietrza. Dodatkowo realizacja projektu Life SIP pt. „Skuteczne wdrożenie programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego: Podkarpackie – żyj i oddychaj” umożliwi bardziej skuteczne wdrożenie PPOP poprzez likwidację istniejących barier na szczeblu lokalnym, wypracowanie i wdrożenie dobrych praktyk oraz doprowadzi do mobilizacji środków publicznych i prywatnych ukierunkowanych na poprawę jakości powietrza. Projekt będzie realizowany na terenie gmin i miast województwa podkarpackiego (lokalne jednostki samorządu terytorialnego – lokalne JST), ponieważ działania te wpisują się w zadania własne gmin, jako jednostek samorządu terytorialnego, wynikające z art. 7 ust. 1 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, który stanowi, że do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, m.in. w zakresie ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej. To właśnie gminy są jednostkami samorządu terytorialnego najbliższymi mieszkańcom.

Problem środowiskowy

NIEZADAWAJĄCA JAKOŚĆ POWIETRZA W WOJEWÓDZTWIE PODKARPACKIM

Zanieczyszczenie powietrza od wielu lat jest bardzo ważnym tematem zarówno w Polsce, jak i na świecie. W 2016r. w wyniku narażenia na zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego doszło na świecie do około 4,2 mln zgonów. Około 99% światowej populacji mieszka w miejscach, w których poziom jakości powietrza przekracza limity Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), a około 3,8 mln zgonów to zgony z powodu zanieczyszczeń powietrza wewnątrz domów⁵. Ponad 2,6 miliarda ludzi, którzy ogrzewają swoje domy przy użyciu biomasy, nafty i węgla naraża swoje zdrowie na zanieczyszczenie powietrza w pomieszczeniach. Według danych WHO aż 33 z 50 najbardziej zanieczyszczonych miast w UE znajduje się w Polsce. Co więcej, jak pokazują dane Europejskiej Agencji Środowiska (EEA), w Polsce z powodu smogu co roku umiera przedwcześnie nawet ok. 46,3 tys. osób⁶.

Ogólnosiłowe badania pokazują istnienie związków pomiędzy ekspozycją na zanieczyszczenia powietrza, a występowaniem różnych efektów zdrowotnych. Szczególnie podatne na wpływ zanieczyszczeń są dzieci (w tym w okresie życia płodowego), osoby z istniejącymi chorobami układu krążenia i układu oddechowego, z cukrzycą, otyłością oraz ludzie starsi. Ekspozycja na zanieczyszczenia powietrza wiąże się ze zwiększoną umieralnością i skróceniem oczekiwanej długości życia, nawet przy stosunkowo niskich stężeniach zanieczyszczeń. Problem ten jest szczególnie istotny w Polsce, która obok Bułgarii i Rumunii, ma najbardziej zanieczyszczone powietrze wśród wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej. Państwo polskie ponosi rocznie ok. 100 mld dolarów straty jako koszt przedwczesnej śmierci obywateli spowodowanej zanieczyszczonym powietrzem. Badania wskazują, że długotrwałe narażenie na zanieczyszczenia prowadzi do wielu przewlekłych chorób, które zwiększają ryzyko ciężkiego przebiegu COVID-19. Niebezpieczne jest także krótkotrwałe narażenie na smog, które może m.in. zwiększać ryzyko zakażenia wirusami i bakteriami⁷

krajowego celu redukcji narażenia wraz z uwzględnieniem poziomu docelowego benzo(a)pirenu oraz z Planem Działań Krótkoterminowych. Rzeszowski Program Ochrony Powietrza jest załącznikiem do niniejszej uchwały.

³ **PPOP** – skrót od podkarpackie programy ochrony powietrza przyjęty na potrzeby niniejszego dokumentu. Oba dokumenty są załącznikami do wniosku.

⁴ Uchwała Nr LII/869/18 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 23 kwietnia 2018 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa podkarpackiego ograniczeń w zakresie instalacji, w których następuje spalanie paliw.

⁵ <https://www.who.int/data/gho/data/themes/public-health-and-environment>

⁶ <https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2020-report>

⁷ <https://icepp.gsu.edu/files/2020/10/paper2016.pdf>; COVID-19 Mortality and Contemporaneous Air Pollution, October 2020

Problem złej jakości powietrza to problem globalny i dotyka szczególnie całe południe Polski, gdzie przekroczenia występowały i występują do chwili obecnej. Z diagnoz jakości powietrza wykonywanych corocznie przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ) wynika, że przekroczenia dopuszczalnych norm pyłów zawieszonych PM10, PM2,5 oraz benzo(a)pirenu występują głównie w sezonie zimowym, za co odpowiada tzw. niska emisja⁸ z palenisk domowych.

Wyniki pomiarów pyłów zawieszonych PM10, PM2.5 oraz rakotwórczego B(a)P w powietrzu prowadzone w 2021 r. wykazały ponadnormatywne zanieczyszczenie powietrza w województwie podkarpackim. Przekroczenia normy dobowej PM10 objęły swoim zasięgiem 101,2km². Liczba dni ze stężeniem wyższym od dopuszczalnego wyniosła 62 w Rzeszowie, 55 w Dębicy, a 46 w Mielcu, przy dopuszczalnej licznie 35 dni. Natomiast obszar przekroczeń średniorocznego pyłu PM2.5 wyniósł 75,3 km². Największe przekroczenia, tj. 125% normy rocznej - 25 µg/m³ wystąpiły w Rzeszowie i sąsiednich gminach oraz w Dębicy, w Jarosławiu, Nisku i Mielcu.

Największym problemem są utrzymujące się od lat przekroczenia średniorocznego stężenia benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10, którego wysokie poziomy w sezonie grzewczym świadczą m.in. o złej jakości paliw stosowanych do ogrzewania oraz eksploatacja starych, nieefektywnych, pozaklasowych kotłów w domach jednorodzinnych.

Wyznaczone w 2021 r. obszary przekroczeń poziomu docelowego B(a)P objęły swoim zasięgiem 2 949,7 km² (16,5% województwa) zamieszkałych przez 1 204 tys. mieszkańców⁹. Wynika z tego, że narażonych na ponadnormatywne stężenie rakotwórczego benzo(a)pirenu jest ponad połowa mieszkańców województwa. Przekroczenia poziomu docelowego wynosiły od 2 ng/m³ (200 % normy) do 5,9 ng/m³ (600% normy). Zasięg i wielkość obszarów przekroczeń są zmienne dla poszczególnych lat (w latach 2014 - 2018 tendencja była wzrostowa, w latach 2019-2020 malejąca, natomiast w ostatnim 2021 roku znowu wzrostowa). Jakość powietrza w znacznym stopniu uzależniona jest od warunków atmosferycznych.

Kluczowymi wskaźnikami działań w zakresie poprawy jakości powietrza w województwie są także wskaźniki obrazujące poziom stanu wdrażania PPOP. Monitorowanie stanu wdrażania PPOP odbywa się corocznie poprzez składanie sprawozdań, do których zobowiązane są wszystkie gminy województwa. Po jednym roku wdrażania PPOP aktualny poziom realizacji działań naprawczych kształtuje się następująco:

Tabela 1.

Stan zaawansowania realizacji działania naprawczego w odniesieniu do końca okresu obowiązywania programu, tj. do 30.09.2026 r.		
Lp.	Nazwa działania naprawczego PPOP	Stan realizacji PPOP [%] w odniesieniu do roku docelowego 2026
1	Ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza z ogrzewania indywidualnego.	8,5
	Efekt ekologiczny wymiany kotłów (redukcja PM10, PM2.5 oraz B(a)P	9,12
2	Prowadzenie działań kontrolnych.	5
3	Wspomaganie samorządów gminnych i mieszkańców gmin we wdrażaniu uchwały antysmogowej.	16,7
4	Stworzenie przez samorząd gminny systemu wsparcia wymiany źródeł ciepła na ekologiczne dla osób fizycznych.	15
5	Zwiększanie udziału zieleni w wybranych miastach strefy podkarpackiej.	3,03
6	Edukacja ekologiczna i energetyczna	6

Źródło: Sprawozdanie za rok 2021 z realizacji Programu ochrony powietrza (...). Marzec 2022 r.

Dodatkowo Departament Ochrony Środowiska w czerwcu i lipcu 2022 r. przeprowadził ankietę wśród wszystkich gmin województwa podkarpackiego, dotyczącą funkcjonowania w gminach doradztwa ekologicznego i energetycznego¹⁰.

⁸ Niska emisja jest to emisja pyłów i szkodliwych gazów na wysokości do 40 m. Zanieczyszczenia te pochodzą z domowych pieców grzewczych i lokalnych kotłowni węglowych, w których spalanie węgla odbywa się w nieefektywny sposób.

⁹ Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim za rok 2021, strona 114 i 115.

¹⁰ Opracowanie – wyniki ankiet. Czerwiec – lipiec 2022 r. UMWP Anna Pleskacz

Wyniki corocznych sprawozdań oraz ankiet ukazują problemy, które stanowią przeszkody do skutecznego wdrożenia PPOP, a tym samym do poprawy jakości powietrza na terenie województwa podkarpackiego.

Ocena barier

Ubóstwo energetyczne mieszkańców województwa podkarpackiego

Gospodarstwa dotknięte ubóstwem energetycznym to takie, które nie mogą dostatecznie ogrzać i oświetlić mieszkania, czy korzystać z urządzeń elektrycznych. Najczęstsze przyczyny ubóstwa energetycznego to niska efektywność energetyczna budynku i źródła ciepła, wysokie koszty energii i niskie dochody. Jakość warunków mieszkaniowych ma również wpływ na zdrowie. Długotrwałe przebywanie w zawilgoconym i zimnym domu wiąże się z wysokim ryzykiem występowania chorób serca oraz układu ruchu. Ogrzewanie mieszkania przestarzałym, pozaklasowym kotłem na paliwo stałe oznacza większe zanieczyszczenie powietrza, tzw. „niską emisję”, czyli emisję lokalną z niskich kominów, a co za tym idzie wyższe ryzyko chorób.

W Polsce ponad 14 % osób zamieszkujących domy jednorodzinne jest dotkniętych ubóstwem energetycznym, przy czym znaczące jest tutaj zróżnicowanie regionalne ubóstwa, gdyż w trzech województwach ściany wschodniej, w tym w województwie podkarpackim, odsetek ten wynosi 18,3%.¹¹ **To właśnie ubóstwo energetyczne jest jedną z głównych przyczyn wysokich przekroczeń emisji zanieczyszczeń w powietrzu.**

Skala ubóstwa energetycznego mieszkańców szczególnie na terenach wiejskich nie sprzyja działaniom związanym z ograniczeniem „niskiej emisji”. Województwo podkarpackie jest bowiem jednym z najbardziej ubogich regionów kraju oraz Unii Europejskiej.

Odnosząc się do głównego programu finansowego wsparcia w Polsce w zakresie wymiany źródeł ciepła i termomodernizacji (Program Czyste Powietrze), należy pamiętać, że dochody rodzin ubogich nie pozwalają nawet na pokrycie wkładu własnego do tego programu.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej co kwartał prezentuje ranking najbardziej aktywnych gmin w programie Czyste Powietrze. **Niestety, w pierwszej 100 gmin nie ma ani jednej gminy z województwa podkarpackiego** (mapa prezentuje wyniki za 3 kwartał 2021 r.)

Mapa 1. Mapa Polski w podziałie na województwa - ranking najbardziej aktywnych gmin w programie Czyste Powietrze (wyniki za 3 kwartał 2021 r.) Źródło: <https://globenergia.pl/slaskie-gminy-w-czolowce-rankingu-programu-czyste-powietrze/> oraz <https://czystepowietrze.gov.pl/najnowszy-rankinq-programu-czyste-powietrze-na-czele-pomorskie-gminy/>.

Ponadto, program Czyste Powietrze uważany jest przez społeczeństwo za **zbyt skomplikowany** nie tylko w kwestii jego wypełnienia, ale przede wszystkim w obszarze realizacji oraz rozliczenia. W lipcu 2022 r. Polski Alarm Smogowy wystosował do władz krajowych apel o pilne zmiany w tym Programie, m.in. **w zakresie odpowiedniej koordynacji działań oraz uproszczenia procedur na polu efektywności energetycznej i czystego powietrza**¹². Taką odpowiednią koordynację, a także uproszczenie procedur w województwie podkarpackim

¹¹ „Zjawisko ubóstwa energetycznego w Polsce, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zamieszkujących w domach jednorodzinnych” Piotr Lewandowski, Aneta Kielczewska, Konstancja Ziółkowska – IBS Instytut Badań Strukturalnych, str. 4,5,i 6.

¹² <https://polskialarmsmogowy.pl/2022/07/czyste-powietrze-plus-zabieg-marketingowy-zamiast-realnych-zmian/>

zapewniłaby odpowiednio zorganizowana, wykwalifikowana kadra na poziomie lokalnym, której liczba ciągle jest niezadowalająca¹³. Na tej podstawie można skonstruować wnioski, że **istniejący system wsparcia doradczego nie jest funkcjonalny i wymaga działań koordynacyjnych**.

Kluczową barierą utrudniającą wdrożenie PPOP jest zatem **brak lub niski poziom zasobów ludzkich, niewystarczające kwalifikacje kadr**, niski poziom zdolności organizacyjnych i niezbędnego know-how w zakresie zarządzania jakością powietrza na poziomie lokalnym. Wyniki ankiety przeprowadzonej przez Departament Ochrony Środowiska wśród pracowników gmin województwa podkarpackiego wskazują na **problemy w zakresie doradztwa energetycznego, braku wiedzy i rzetelnych informacji w zakresie pozyskiwania środków ze źródeł komplementarnych na cele związane z wdrażaniem PPOP-u, czy skomplikowanych procedur pozyskiwania środków finansowych**.

Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy, jest więc **niski poziom wykorzystania tego wsparcia z Programu Czyste Powietrze** nie tylko w województwie podkarpackim¹⁴, ale i w całym kraju. Od czasu uruchomienia programu (dane na 31.03.2021) złożonych zostało około 171 tys. wniosków o wymianę źródła grzewczego – co stanowi zaledwie 6% z dziesięcioletniego celu programu¹⁵.

Prawie 60% pracowników gmin wskazuje, że wykonują obowiązki nie tylko w zakresie Programu Czyste Powietrze, ale ich zakres czynności jest zdecydowanie szerszy. Obciążenie zadaniami niezwiązanymi z programem Czyste Powietrze wpływa na niski stopień wykorzystania jego środków, a co za tym idzie na niski poziom realizacji działań naprawczych PPOP, tj. na ograniczanie emisji zanieczyszczeń do powietrza z ogrzewania indywidualnego oraz efektu ekologicznego wymiany kotłów w tym redukcji PM10, PM2.5 oraz B(a)P.

Mimo, że do najczęstszych dodatkowych zadań pracowników gmin należą obowiązki w zakresie pozyskiwania wsparcia krajowego i unijnego na działania inwestycyjne ze źródeł komplementarnych, to poziom uzyskanego wsparcia w kierunku poprawy jakości powietrza nadal jest bardzo niski.

Emisja zanieczyszczeń powietrza spowodowana nieefektywnym zarządzaniem energią na poziomie lokalnym

Nieefektywne wykorzystanie potencjału energetycznego, szczególnie OZE na poziomie lokalnym, a szczególnie brak odpowiednich pomiarów i monitorowania zużycia energii powoduje, że władze samorządu nie mają wiedzy pozwalającej zrozumieć, jak i gdzie wykorzystuje się w energię. **Brak lokalnego systemu racjonalnego zarządzania** energią nie pozwala na przewidywanie kosztów i sprawne nimi zarządzanie, a także nie daje wiedzy, dzięki której lokalne samorządy określą obszary, w których marnuje się energię. Wadą OZE, zwłaszcza w odniesieniu do paliw kopalnych, jest ograniczona stabilność i przewidywalność – jest to problem wynikający z dużego uzależnienia od pogody, takich jak np. nasłonecznienia w danym momencie. Problemem w tym zakresie jest **ograniczona dostępność rozwiązań w zakresie optymalizacji magazynowania energii**, to bowiem magazyny energii pozwalają zwiększyć stabilność systemu opartego na OZE, co przekłada się na bezpieczeństwo i samodzielność energetyczną lokalnych samorządów. Brakuje tu także narzędzi wspomagających w postaci **organu doradczo-ekspertskiego**, działającego na poziomie regionalnym, którego działalność pozwoli na rozwiązanie problemów w zakresie wdrożenia rozwiązań pod kątem identyfikacji potrzeb energetycznych społeczności lokalnych, samorządów lokalnych w zakresie zarządzania energią, czy przygotowania niezbędnych inwestycji oraz doradztwa organizacyjnego, prawnego i ekonomicznego.

Trwający proces transformacji energetycznej w Polsce przyczynia się do coraz większej popularności odnawialnych źródeł energii (OZE). Zasoby OZE uzupełniają się w naturalnych procesach, a to pozwala je traktować jako źródła niewyczerpalne. Pozyskiwanie energii z tych źródeł jest zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku naturalnemu w porównaniu do źródeł tradycyjnych (kopalnych). Dzięki wykorzystywaniu OZE w znacznym stopniu zmniejsza się szkodliwe oddziaływanie energetyki na środowisko naturalne, głównie poprzez ograniczenie emisji szkodliwych substancji, zwłaszcza gazów cieplarnianych. OZE to przede wszystkim energia pozyskana z wody, wiatru, promieniowania słonecznego, zasobów geotermalnych, a także energia wytworzona z biopaliw stałych, biogazu i biopaliw ciekłych, czy energia pozyskiwana przez pompy ciepła.

W przypadku odnawialnych nośników energii, ich udział w produkcji energii elektrycznej w województwie w 2019 r. wyniósł 24,0%, natomiast w Polsce odpowiednio 15,5%. **Pod względem wielkości tego wskaźnika województwo podkarpackie zajmowało 7. miejsce w kraju**.¹⁶

¹³ Opracowanie – wyniki ankiet. Czerwiec – lipiec 2022 r. UMWP Anna Pleskacz.

¹⁴ Informacja dotycząca działań Samorządu Województwa Podkarpackiego w celu poprawy jakości powietrza (dokument wewnętrzny), 2022, str. 14.

¹⁵ Raport "Droga do czystego powietrza. Ocena działań antysmogowych w Polsce i rekomendacje na przyszłość: niska emisja, transport, przemysł". Warszawa, czerwiec 2021, str. 3-4.

¹⁶ *Monitorowanie Strategii rozwoju województwa - Podkarpackie 2030. opracowano na podstawie: Przegląd regionalny. Województwo podkarpackie 2019, GUS, Rzeszów 2020.*

Efektywność energetyczna polskiej gospodarki jest około 3 razy niższa niż w najbardziej rozwiniętych krajach europejskich i około 2 razy niższa niż średnia w krajach Unii Europejskiej. Dodatkowo, zużycie energii pierwotnej w Polsce, odniesione do liczebności populacji, jest niemal 40 % niższe niż w krajach „starej 15”. **Powyższe świadczy o ogromnym potencjale w zakresie oszczędzania energii w Polsce**, charakterystycznym dla gospodarki intensywnie rozwijającej się¹⁷.

Niski poziom świadomości mieszkańców województwa podkarpackiego na temat jakości powietrza i znaczenia efektywności energetycznej

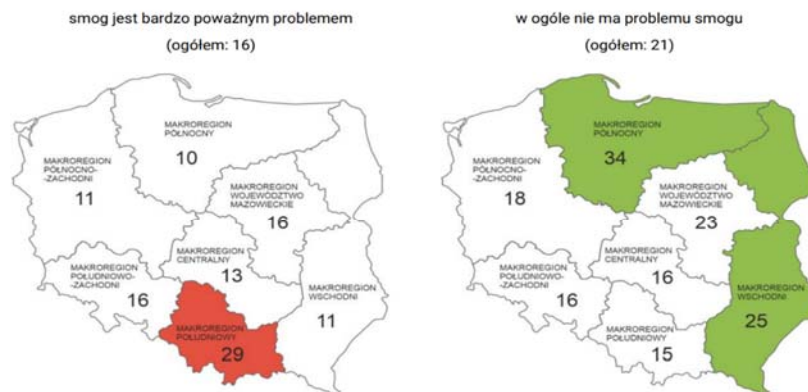
Województwo podkarpackie ma jeden z niższych wskaźników świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia ochrony powietrza i efektywności energetycznej w kraju, a także wiedzy na temat istniejących instrumentów ochrony środowiska. Tylko w zakresie obowiązywania uchwały antysmogowej w województwie taką świadomość posiada niecałe 40% społeczeństwa, gdzie w sąsiedniej Małopolsce świadomość taką ma prawie 80% mieszkańców.¹⁸

Jeśli Program Czyste Powietrze ma zdecydowanie przyczynić się do wdrożenia uchwał antysmogowych w województwie podkarpackim, a co za tym idzie do realizacji PPOP, to ważne jest przyspieszenie i zwiększenie liczby wniosków obsługiwanych przez ten program do ponad 33 tys. rocznie¹⁹.

Proces ten nie będzie możliwy bez odpowiednich kampanii informacyjno-edukacyjnych:

- a) promujących poprawę efektywności energetycznej oraz
- b) uświadamiających znaczenie wpływu jakości powietrza na zdrowie człowieka.

Mimo, że w ciągu ostatnich kilku lat nastąpił w Polsce znaczny wzrost zainteresowania problemem smogu, to nadal występuje niska świadomość jego negatywnego wpływu na zdrowie²⁰ i ciągle niewiele osób ma świadomość, że smog jest bardziej szkodliwy niż palenie papierosów. Smogu nie dostrzega znaczna liczba mieszkańców województwa podkarpackiego²¹, co widać na mapie poniżej:

Rysunek 2. Mapa Polski – podział na subregiony. Odsetki badanych deklarujących, że w ich miejscu zamieszkania, okolicy: "smog jest bardzo poważnym problemem" oraz "w ogóle nie ma smogu". Źródło: CBOS. Kwiecień 2021

Osoby twierdzące, że w ich okolicy nie ma smogu to zwłaszcza mieszkańcy wsi – 47%. Są one skłonne upatrywać przyczyn smogu raczej w transporcie drogowym i przemyśle, niż w spalinach pochodzących z kotłów i pieców w gospodarstwach domowych²².

¹⁷ Krajowy Program Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030), Warszawa, 2015 r., str. 33.

¹⁸ Jednotematyczne badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski – *Jakość powietrza* – Raport z badania, listopad 2021r.

¹⁹ Raport "Droga do czystego powietrza. Ocena działań antysmogowych w Polsce i rekomendacje na przyszłość: niska emisja, transport, przemysł". Warszawa, czerwiec 2021, str. 22.

²⁰ Raport "Zewnętrzne koszty zdrowotne emisji zanieczyszczeń powietrza z sektora bytowo-komunalnego". Ministerstwo Przedsiębiorczości i Technologii, 2018 r.

²¹ Komunikat z badań Nr 41/2021 "Smog i jak sobie z nim radzić". Centrum Badania Opinii Publicznej. Kwiecień 2021.

²² Komunikat z badań Nr 41/2021 "Smog i jak sobie z nim radzić". Centrum Badania Opinii Publicznej. Kwiecień 2021

Każda kontrola postrzegana jest przez społeczeństwo jako negatywne działanie władz, dzieje się tak także w przypadku działań kontrolnych uchwały antysmogowej. Jest to problem niskiej wiedzy na temat roli jakości powietrza nie tylko wśród osób kontrolowanych, lecz także wśród osób wykonujących kontrole, które stosują represyjne podejście do tych działań. Kontrole są działaniem niezbędnym, polegającym na **weryfikacji stopnia wdrażania uchwały antysmogowej**, dlatego jednym z ważniejszych działań projektu będzie **edukacja** w tym zakresie, która wpłynie na **zmianę nastawienia mieszkańców województwa do działań kontrolnych** i przyczyniają się do ochrony ich zdrowia i życia mieszkańców.

Niska motywacja lokalnych samorządów to nie tylko problem niewystarczających zasobów kadrowych oraz finansów, problem ten jest konsekwencją **niskiego poziomu wiedzy mieszkańców województwa podkarpackiego na temat jakości powietrza i znaczenia efektywności energetycznej**, to bowiem mieszkańcy motywują swoje władze do działania. Błędne przekonanie co do źródeł zanieczyszczeń jest przeszkodą w skutecznej realizacji PPOP wdrażanego przez samorządy, dlatego pierwszym działaniem, które należy podjąć, realizując taki program, jest dotarcie do mieszkańców z informacjami o rzeczywistych przyczynach nieodpowiedniej jakości powietrza w województwie podkarpackim. Mimo, że poprawa jakości powietrza leży w interesie samorządów, to należy ciągle im przypominać, że jest to również ich **prawny obowiązek**. Niska motywacja samorządów lokalnych do realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza to problem, który jest widoczny w rocznych sprawozdaniach gmin z realizacji działań naprawczych zawartych w PPOP.

Niedostateczne wykorzystanie narzędzi planowania przestrzennego do poprawy jakości powietrza

Obszary mocno zmienione antropogenicznie, czyli miasta, w tym tereny przemysłowe, ciągi komunikacyjne, są jednocześnie obszarami o złej jakości powietrza, a więc szkodliwych warunkach życia. Jest to w Polsce problem powszechny i dotyczy również miast województwa podkarpackiego, a wynika z niewystarczającego ujęcia problematyki jakości powietrza w krajowych uregulowaniach prawnych dotyczących planowania przestrzennego w miastach. Konsekwencją tego jest niedostateczne wykorzystywanie narzędzi planowania przestrzennego do poprawy jakości powietrza. Dotyczy to głównie kwestii zapewnienia przewietrzania w miastach stosownymi zapisami zawartymi w takich dokumentach planistycznych, jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W polskich miastach, w tym w miastach województwa podkarpackiego problemem jest również niewykorzystanie potencjału błękitno-zielonej infrastruktury, która oprócz pochłaniania zanieczyszczeń z atmosfery niesie też wiele innych pozytywnych korzyści, w tym: pochłanianie CO₂, łagodzi zjawisko miejskiej wyspy ciepła (obniża temperaturę powietrza, zwiększa wilgotność), zielone ściany zwiększają efektywność energetyczną budynków, zwiększają retencję wód opadowych, wspierają bioróżnorodność ekosystemów, a to wszystko poprawia jakość życia mieszkańców miast.

Projekt zintegrowany LIFE planowany do realizacji w województwie podkarpackim ma na celu efektywne wdrożenie Programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego (PPOP), z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego. Celem projektu jest eliminowanie kluczowych barier, które utrudniają skuteczną realizację PPOP, co przyczyni się do zintensyfikowania działań służących poprawie jakości powietrza.

1.2 Specific project objectives

Specific project objectives

Describe the specific objectives (clear, measureable, realistic and achievable within the duration of the project).

Note: Bear in mind that the overall aim of SIP/SNAP project must be to contribute to the full implementation of the targeted plan/strategy/action plan.

Szczegółowe cele projektu:

1. Ograniczenie skutków ubóstwa energetycznego mieszkańców województwa podkarpackiego;
2. Stworzenie i wdrożenie lokalnego systemu racjonalnego zarządzania energią;
3. Podniesienie poziomu świadomości mieszkańców województwa podkarpackiego na temat jakości powietrza w zakresie ekologii i znaczenia efektywności energetycznej;
4. Efektywniejsze wykorzystanie narzędzi planistycznych do poprawy jakości powietrza w miastach.

Ad.1. Ograniczenie skutków ubóstwa energetycznego mieszkańców województwa podkarpackiego:

- a) Utworzenie skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów oraz wzmocnienie zasobów kadrowych władz lokalnych w zakresie wdrażania PPOP;
- b) Zapewnienie pomocy mieszkańcom przy pozyskiwaniu wsparcia finansowego na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację;
- c) Podniesienie poziomu wykorzystania wsparcia z programu „Czyste powietrze”;

- d) Podniesienie poziomu wsparcia krajowego i unijnego ze źródeł komplementarnych na działania inwestycyjne związane z ochroną powietrza przez lokalne samorzady;
- e) Zwiększenie użyteczności platformy internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl;
- f) Poprawa wyposażenia kadr kontrolujących wdrażanie uchwały antysmogowej;
- g) Podniesienie poziomu wiedzy z zakresu energetyki i zarządzania jakością powietrza kadr lokalnych samorządów.

Ad.a. Utworzenie skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów oraz wzmocnienie zasobów kadrowych władz lokalnych w zakresie wdrażania PPOP.

Utworzenie skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów oraz wzmocnienie zasobów kadrowych władz lokalnych w województwie zapewni bezpłatne, rzetelne konsultacje dotyczących wszystkich działań finansowanych ze środków krajowych oraz środków unijnych w zakresie poprawy jakości powietrza oraz efektywności energetycznej. Punktem wyjścia dla tego celu będzie analiza funkcjonalności istniejącego wsparcia doradczego (ankiety), a następnie na podstawie przeprowadzonej analizy zostaną podjęte kroki w kierunku wzmocnienia zasobów kadrowych lokalnych samorządów. Dopełnieniem podjętych działań będzie zapewnienie stałej koordynacji pracy doradców. Projekt SIP jest adresowany do wszystkich samorządów województwa podkarpackiego. Przy sposobie organizacji skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów oraz wzmocnienia zasobów kadrowych władz lokalnych w zakresie wdrażania PPOP będą brane też pod uwagę istniejące problemy:

- największe powierzchniowo obszary przekroczeń norm jakości powietrza;
- obszary z najwyższymi przekroczeniami norm jakości powietrza;
- obszary z największą liczbą mieszkańców narażonych na zanieczyszczenia;
- obszary, w których występuje najwyższy wskaźnik zachorowalności na choroby oddechowego i krążeniowego;
- obszary, w których występuje najwyższy wskaźnik umieralności.

Dokładny sposób organizacji zostanie opracowany podczas przygotowania pełnej wersji wniosku po konsultacjach z samorządami.

Ad.b. Zapewnienie pomocy mieszkańcom w zakresie pozyskiwania wsparcia finansowego na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację.

Z raportu „Ocena programów wspierających wymianę kotłów węglowych i termomodernizację domów jednorodzinnych” wynika, że niemal połowa badanych uważa, że nie poradziłaby sobie samodzielnie z wypełnieniem wniosku – co wskazuje, że badani albo z góry zakładają, że jest to skomplikowana procedura, albo słyszeli, że tak właśnie jest. W obu przypadkach jest to czynnik zniechęcający do pozyskiwania jakiegokolwiek wsparcia. Należy zapewnić odpowiednią pomoc mieszkańcom w zakresie pozyskiwania wsparcia finansowego na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację. Pomoc ta obejmować będzie konsultacje o różnym charakterze realizowane przez doradców, np. w zakresie przygotowania wniosku o dotację, czy na etapie realizacji projektu. Wysoka jakość usług i działań doradców zostanie zapewniona poprzez podnoszenie ich kompetencji w ramach projektu (patrz pkt. g), jak np. studia podyplomowe oraz regularne szkolenia tematyczne.

Ad.c. Podniesienie poziomu wykorzystania wsparcia z programu „Czyste powietrze”.

Zapewnienie pomocy mieszkańcom w zakresie pozyskiwania wsparcia finansowego na wymianę źródeł ciepła i termomodernizację przyczyni się do podniesienia poziomu wykorzystania wsparcia z programu Czyste Powietrze, którego poziom w województwie podkarpackim jest bardzo niski (patrz „problemy – str. 7). Obecnie program ten jest głównym programem pomocowym dedykowanym poprawie jakości powietrza.

Ad.d. Podniesienie poziomu wsparcia krajowego i unijnego ze źródeł komplementarnych na działania inwestycyjne związane z ochroną powietrza przez lokalne samorzady.

Zadaniem doradców będzie również wsparcie i mobilizacja lokalnych samorządów i mieszkańców w pozyskiwaniu środków finansowych na działania komplementarne (patrz część 5 *Complementary funding*) w zakresie poprawy jakości powietrza. Usługi świadczone przez doradców będą obejmować konsultacje w zakresie:

- przeciwdziałaniu i zapobieganiu ubóstwu energetycznemu tj. w zakresie wymiany źródeł ciepła na niskoemisyjne, w tym OZE oraz termomodernizację; przeprowadzenie audytów energetycznych w domach jednorodzinnych;
- metod redukcji zanieczyszczeń powietrza;
- wskazywania sposobów efektywnego wykorzystania i optymalizacji zużycia energii cieplnej i elektrycznej;
- wskazywania różnych źródeł finansowania inwestycji w zakresie poprawy jakości powietrza, obniżenia kosztów zużycia energii oraz pomoc w przygotowaniu wniosków i rozliczeniu dotacji;
- wsparcie samorządów w zakresie wdrażania PPOP;

Pozyskiwane środki finansowe będą pochodziły nie tylko z krajowego programu Czyste Powietrze, ale także z innych źródeł komplementarnych.

Województwo Podkarpackie jako beneficjent zapewni koordynację pracy doradców poprzez opracowanie jednolitych standardów pracy, co pozwoli na przedstawienie zainteresowanym mieszkańcom i władzom lokalnych samorządów, rzetelnych i aktualnych informacji nt. możliwości i sposobu pozyskania dotacji. Województwo Podkarpackie będzie także koordynować współpracę doradców z innymi podmiotami udzielającymi informacji w zakresie środków krajowych i unijnych, co wzmocni realizację PPOP oraz przyczyni się do uruchomienia nowych funduszy w perspektywie 2021-2027 w kierunku poprawy jakości powietrza i efektywności energetycznej. Województwo Podkarpackie mając w strukturach Urzędu Marszałkowskiego Biuro Informacji o Funduszach Europejskich (BIFE) zwiększy nacisk i zapewni synergii w celu wsparcia gmin w wykorzystaniu dostępnych i zaplanowanych funduszy krajowych i unijnych. To właśnie samorządy lokalne mają do odegrania kluczową rolę we wdrażaniu celów ambitnej, europejskiej polityki ochrony środowiska. Dzięki współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej, które nadzoruje i kontroluje BIFE gminy zyskają także wsparcie w realizacji projektów na poprawę jakości powietrza i efektywności energetycznej w formule partnerstwa, w tym partnerstwa publiczno-prywatnego.

Ad.e. Zwiększenie użyteczności platformy internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl.

Rozwój platformy internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl („Szanuję, nie truję!”) ma na celu między innymi zwiększenie jej użyteczności i dopasowanie interfejsu graficznego do nowej funkcji w ramach projektu LIFE-IP. Rozbudowy wymagać będzie zarówno układ strony, jak i publikowane na niej treści. Zmiany w układzie strony obejmować będą uporządkowanie informacji oraz przedstawienie ich w przystępny sposób. Dzięki przebudowie podstrona platforma stanie się kompleksową bazą wiedzy na temat obowiązujących na terenie województwa aktów prawnych regulujących kwestie ochrony powietrza oraz praktycznym przewodnikiem w zakresie działań mających na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń. Pojawi się również podstrona dedykowana projektowi LIFE.

Konieczne jest wprowadzenie nowej funkcjonalności w ramach platformy, to jest internetowego formularza umożliwiającego szybkie i łatwe zgłaszanie naruszeń przepisów w zakresie ochrony powietrza (np. spalania odpadów). Podstrona formularza zawierać będzie listę obowiązujących zakazów, sposoby rozpoznania naruszenia oraz informację, która jednostka lokalna jest odpowiedzialna za kontrolę. Zgłaszający będzie mógł monitorować status zgłoszenia. Przełoży się to nie tylko na poprawę jakości powietrza, ale także wzmocni poczucie sprawczości i proekologiczną postawę.

Obok aktualności dotyczących wojewódzkich i lokalnych działań z zakresu ochrony powietrza, w tym dobrych praktyk, pojawią się również atrakcyjne treści audiowizualne oraz materiały tworzone na potrzeby zaplanowanych w ramach projektu działań edukacyjnych i promocyjnych.

Platforma internetowa będzie wsparciem dla działań doradców jako specjalistyczna baza wiedzy oraz miejscem wymiany doświadczeń i wyczerpującym źródłem informacji na temat możliwości pozyskania dofinansowania ze źródeł komplementarnych na wymianę kotłów czy prace termomodernizacyjne.

Na platformie www.powietrze.podkarpackie.pl zostanie uruchomiona specjalna podstrona dedykowana projektowi LIFE IP Województwa Podkarpackiego.

Ad.f. Poprawa wyposażenia kadr kontrolujących wdrażanie uchwały antysmogowej.

Kontrola jest działaniem niezbędnym, polegającym na weryfikacji stopnia wdrażania działań naprawczych PPOP oraz oceny przestrzegania zakazów wprowadzonych uchwałą antysmogową, w tym zakazu spalania odpadów. Przeprowadzone kontrole mogą wpłynąć na szybsze dostosowanie użytkowanych systemów grzewczych do obowiązujących wymagań oraz zmianę stosowanych paliw do ogrzewania domów, co pośrednio przyczyni się do poprawy jakości powietrza w województwie podkarpackim. Uprawnienia kontrolne organów samorządowych obejmują m.in. wstęp wraz z rzeczoznawcami i niezbędnym sprzętem przez całą dobę na teren kontrolowanej nieruchomości, przeprowadzanie badań lub wykonywanie innych niezbędnych czynności kontrolnych oraz żądanie pisemnych lub ustnych informacji w zakresie niezbędnym do ustalenia stanu faktycznego. W celu poprawy jakości przeprowadzanych kontroli konieczne jest wsparcie systemu kontroli w odpowiednie wyposażenie kadr kontrolujących.

Ad.g. Podniesienie poziomu wiedzy z zakresu energetyki i zarządzania jakością powietrza kadr lokalnych samorządów.

Podnoszenie kompetencji kadr lokalnych samorządów odbywać się będzie poprzez:

- studia podyplomowe;
- cykliczne szkolenia;
- warsztaty;
- webinaria.

W ramach projektu planuje się realizację studiów podyplomowych oraz cyklu szkoleń eksperckich, w ramach których uczestnicy zyskają wiedzę pozwalającą im na pełnienie funkcji lokalnych ekspertów i inicjatorów dalszej

transformacji energetycznej. Taki rodzaj podnoszenia kwalifikacji został wskazany przez pracowników samorządów lokalnych w ramach przeprowadzonej ankiety. Na etapie przygotowywania wniosku szczegółowego zostanie wykonana analiza jakie z proponowanych szkoleń i studiów mogą być dostępne na rynku a które muszą być wykonane pod zamówienie. Pracownicy otrzymają wiedzę w zakresie zarządzania jakością powietrza oraz skutecznej realizacji zapisów PPOP.

2. Stworzenie i wdrożenie lokalnego systemu racjonalnego zarządzania energią.

- a) Racjonalne wykorzystywanie potencjału energetycznego, szczególnie OZE na poziomie lokalnym w celu zmniejszenia zapotrzebowania na energię;
- b) Zapewnienie wsparcia eksperckiego w zakresie rozwiązań energetyki społecznej dla lokalnych samorządach;
- c) Podniesienie dostępności efektywnych rozwiązań w zakresie magazynowania energii.

Ad.a. Racjonalne wykorzystywanie potencjału energetycznego, szczególnie OZE na poziomie lokalnym w celu zmniejszenia zapotrzebowania na energię.

Budowa efektywnego narzędzia wdrażania lokalnej polityki energetycznej dla dynamicznego, rozproszonego organizacyjnie oraz technicznie systemu wymaga skoordynowania i zarządzania złożoną strukturą zależności. Zbudowany od dołu na zasadach świadomej partycypacji hierarchiczny system bazujący na **zespołach ds. zarządzania energią**, komunikujących się z lokalnymi klastrami energii i koordynowany przez lokalny klaster energii wydaje się być optymalnym narzędziem pozwalającym na uzyskanie zabezpieczenia energetycznego, podniesienie efektywności energetycznej i poprawę dobrostanu środowiska w tym szczególności jakości powietrza. Rolą systemu racjonalnego zarządzania energią powinno być lokalne, systemowe wspieranie procesów zarządzania popytem odbiorców oraz wielkością wytwarzanej energii z lokalnych, rozproszonych źródeł, tak aby równoważyć popyt i produkcję energii. Jednocześnie poprzez przyłączenie do sieci dystrybucji – nadwyżki i niedobory energii będą bilansowane z operatorem systemu dystrybucyjnego.

Działania realizowane w ramach systemu racjonalnego zarządzania energią doprowadzą do **samodzielności energetycznej lokalnych samorządów**. Samodzielność ta to naturalny ciąg zmian w kierunku energetyki prosumenckiej. Energia wytwarzana w szczególności z wykorzystaniem istniejącego potencjału źródeł odnawialnych opartych na słońcu, biomasie, hydroenergii, wietrze i odpadach. Szacowanie zasobów odnawialnych w gminie nie jest łatwe, ale jest możliwe do wykonania oraz bardzo opłacalne. Gmina będzie musiała ustalić cele, wokół których zostanie zbudowany cały program dochodzenia do samowystarczalności poprzez wdrażanie racjonalnego systemu zarządzania energią np. poprawa efektywności energetycznej w budownictwie, rozwój i modernizacja infrastruktury, stosowanie inteligentnych rozwiązań technologicznych w obszarach inwestycyjnych, rozwój transportu elektrycznego, instalacja rozproszonych źródeł wytwórczych energii OZE oraz niezbędnej infrastruktury.

Pilotażowy system racjonalnego zarządzania energią będzie polegał na:

- pomiarze i pozyskaniu danych w zakresie zużycia energii w obiektach użyteczności publicznej zarządzanych przez lokalne JST; zakup i instalacja urządzeń pomiarowych;
- audyty energetyczne budynków oraz stworzenie bilansów zużycia energii;
- utworzenie zespołu ds. zarządzania energią;
- tworzenie własnych, dedykowanych rozwiązań w zakresie poprawy efektywności energetycznej;
- monitorowanie zużycia energii i jej ocena; optymalizacji kosztowej oraz zmniejszeniu emisyjności;
- opracowanie podręcznika dobrych praktyk celem dalszej replikacji.

Oczekiwane efekty wdrożenia systemu racjonalnego zarządzania energią to niższe koszty energii dla lokalnych samorządów m.in. w oparciu o własne źródła wytwarzania, zmiany technologii, nowe miejsca pracy, rozwój lokalny, wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz budowanie lokalnej społeczności energetycznej oraz wspólnej odpowiedzialności. Dzięki realizacji działań w których zostanie ograniczone zużycie paliw kopalnych, można w znacznym stopniu ograniczyć emisję zanieczyszczeń do powietrza. Stawiając na rozwój energetyki odnawialnej, stwarzamy zabezpieczenie energetyczne dla przyszłych pokoleń, ponadto inwestycje w odnawialne źródła energii przekładają się na bezpośrednie korzyści dla mieszkańców gminy w postaci niższych cen energii oraz czystsze powietrze.

Konkretne rozwiązania zostaną doprecyzowane w pełnej wersji wniosku.

Ad.b. Zapewnienie wsparcia eksperckiego w zakresie rozwiązań energetyki społecznej dla lokalnych samorządach.

Rozwój energetyki społecznej generuje korzyści dla społeczności lokalnych, jak np.:

- obniżenie kosztów energii wykorzystywanej w gospodarstwach domowych;
- zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego gminy,

- poprawa jakości powietrza,
- budowanie relacji gospodarczych i więzi społecznych;
- tworzenie nowych miejsc pracy,
- obniżenie ubóstwa energetycznego
- poprawa wizerunku i atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej gminy.

Aby cały system energetyczny mógł stać się bardziej zrównoważony, lokalny i efektywny, oprócz inicjatyw dotyczących energii elektrycznej konieczne jest podjęcie działań w sektorze grzewczym, chłodniczym oraz transportowym.

W ramach działania przewiduje się **utworzenie organu doradztwa technicznego**, tj. **Inkubatora Energii Społecznej**, który poprzez system wsparcia eksperckiego dostarczy gminom, przedsiębiorcom, podmiotom energetycznym, wspierającym narzędzi analitycznych, dedykowanych dla strategicznego planowania rozwoju energetyki społecznej w województwie podkarpackim, w szczególności w oparciu o jedną z możliwych form organizacji społeczności energetycznych:

- klastry energii – obszary samobilansujące się w czasie rzeczywistym;
- spółdzielnie energetyczne OZE – obszary pokrywające bilans przeważnie z OZE;
- wspólnie eksploatowane instalacje – zapewniające możliwość bezpośredniej kontraktacji energii pomiędzy sprzedawcą a kupującym, a także w jednostkach samorządu terytorialnego.

Rezultatem będzie stworzenie optymalnych mechanizmów doradczych realizowanych przez centrum kompetencji społeczności energetycznych pod kątem identyfikacji potrzeb energetycznych społeczności lokalnych i przygotowania niezbędnych inwestycji oraz doradztwo organizacyjne, prawne i ekonomiczne.

Przygotowane w ramach projektu instrumenty wpłyną realnie na zmniejszenie rachunków za energię elektryczną oraz zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego lokalnych społeczności. Dodatkowo wygenerowane inwestycje zapewnią utrzymanie i stworzenie nowych miejsc pracy w gospodarce.

Ad.c. Podniesienie dostępności efektywnych rozwiązań w zakresie magazynowania energii.

Lokalny racjonalny system zarządzania energią opierać się ma na istniejącym potencjale OZE. W aktualnych systemach zarządzania energią problemem są nadwyżki energii pochodzącej z OZE, z okresów kiedy generują najwięcej energii niż występujące zapotrzebowanie w danej chwili. Odpowiednie magazynowanie zielonej energii jest więc kluczowym elementem racjonalnego zarządzania energią, bowiem przyczynia się ono zmniejszenia roli energii węglowej. Wbrew pozorom magazynowanie energii nie jest tak proste, jak np. magazynowanie paliw kopalnych, a rozwiązania w zakresie magazynowania energii nie są powszechnie dostępne. Konsekwencją zwiększenia dostępności efektywnych rozwiązań w zakresie magazynowania będzie nie tylko redukcja zużycia energii, ale przede wszystkim zapobieganie jej marnotrawieniu.

Popularyzacja know-how w zakresie efektywności energetycznej oraz wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie magazynowania energii w gminach poprzez współpracę z firmą zajmującą się badaniem i produkcją innowacyjnych rozwiązań z zakresu energetyki odnawialnej, a także w zakresie magazynowania energii. Te uniwersalne rozwiązania zaproponowane przez to innowacyjne przedsiębiorstwo, będą mogły zostać powielone nie tylko w innych regionach Polski i Unii Europejskiej, ale także w innych branżach, jak np. produkcja czy transport. Jednym z działań będzie propagowanie i replikacja energooszczędnych rozwiązań np. w postaci szyby zespolonej wyposażonej po zewnętrznej stronie w warstwę fotowoltaiczną, a po wewnętrznej w warstwę grzewczą. Projekt koncepcyjny był współfinansowany przez Komisję Europejską w ramach programu Horyzont 2020 (SME Instrument) Umowa nr: 673917 – MLSYSTEM — H2020-SMEInst-2014-2015/H2020-SMEINST-1-2014.

3. Podniesienie poziomu świadomości mieszkańców województwa podkarpackiego na temat jakości powietrza i znaczenia efektywności energetycznej.

- a) Budowa lokalnego systemu informowania o jakości powietrza;
- b) Przeprowadzenie regionalnych i lokalnych kampanii informacyjno-edukacyjnych;
- c) Wzmocnienie funkcji edukacyjnej działań kontrolnych uchwały antysmogowej
- d) Zmotywowanie samorządów lokalnych do realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza.

Ad.a. Budowa lokalnego systemu informowania o jakości powietrza.

System ocen i monitoringu jakości powietrza Państwowego Monitoringu Środowiska realizowany jest w odniesieniu do stref jakości powietrza. Zgodnie z ustawą *Prawo ochrony środowiska* strefę stanowi aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy, miasto o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy oraz pozostały obszar województwa. Takie podejście znacząco ogranicza możliwości diagnozy w stosunku do mniejszych miast, w których najczęściej występują problemy z jakością powietrza.

Celem niniejszego działania jest pogłębienie diagnozy na poziomie lokalnym, dzięki czemu stworzone zostanie doskonałe narzędzie do monitorowania efektów realizowanego projektu poprzez umożliwienie oceny jakościowej

wdrażanych działań.

Budowa lokalnego systemu informowania o jakości powietrza będzie się opierać na:

- dodatkowych pomiarach stężeń zanieczyszczeń w wybranych 10 gminach. Pomiary jakości powietrza obejmować będą przede wszystkim opcję dedykowaną identyfikacji źródeł emisji pyłu (z ang. Source Apportionment, SA), wymagającą przeprowadzenia badań składu chemicznego pyłu w receptorze oraz zunifikowane systemy pomiarowe stężeń pyłów oparte o wysokiej jakości czujniki niskokosztowe.
- modelowaniu matematycznym ukierunkowanym na analizy w skali lokalnej, wykorzystane do weryfikacji wskaźników emisji (wraz z pomiarami SA), oceny efektu ekologicznego zaprojektowanych działań.

Zidentyfikowane zostaną problemy charakterystyczne dla województwa podkarpackiego w zakresie identyfikacji poszczególnych typów źródeł emisji, co zapewni rozwój metod oceny ich udziału w stężeniach pyłu. Integracja lokalnego systemu informowania o jakości powietrza z poszczególnymi elementami projektu pozwoli ocenić efekt ekologiczny projektu i kompleksowo rozwiązać problem niezadowolającej jakości powietrza w województwie podkarpackim.

Ad.b. Przeprowadzenie regionalnej i lokalnych kampanii informacyjno-edukacyjnych.

Wzrost świadomości mieszkańców województwa podkarpackiego w zakresie znaczenia ochrony powietrza oraz efektywności energetycznej będzie realizowany głównie poprzez regionalną i lokalne kampanie informacyjno-edukacyjne oraz aktywizację mieszkańców w zakresie efektywności energetycznej.

Cele i główne założenia kampanii na poziomie regionalnym i lokalnym zostały zdefiniowane następująco:

- kampania informacyjna dotycząca kwestii praktycznych, takich jak optymalizacja systemów grzewczych, wykorzystanie technologii OZE, termomodernizacja czy dobór źródła finansowania, której odbiorcami będą mieszkańcy województwa podkarpackiego;
- kampania świadomościowa i aktywizująca skierowana do dzieci i młodzieży;
- kampania świadomościowa i aktywizująca skierowana do osób wykluczonych społecznie i zagrożonym ubóstwem energetycznym;
- kampania obejmująca promocję działań realizowanych w ramach projektu oraz osiągniętych efektów.

Zaplanowano prowadzenie kampanii w mediach i Internecie (założenie profilu projektu na Facebook'u), aktywizację mieszkańców poprzez udział w warsztatach, imprezach, konkursach szkolenia i konferencjach naukowych. Działania te będą skierowane do różnorodnej grupy odbiorców i zostaną dostosowane do ich potrzeb edukacyjnych.

W celu zapewnienia optymalnej efektywności wszystkich działań komunikacyjnych, edukacyjnych, informacyjnych i upowszechniających realizowanych w ramach projektu, kampania będzie różniła się formą, a także kanałami przekazu (Internet/działania bezpośrednie, warsztaty, elementy kampanii informacyjnej on-line/off-line).

Regionalna i lokalne kampanie edukacyjno-informacyjne będą obejmowały **wszystkie gminy województwa**.

Ad.c. Wzmocnienie funkcji edukacyjnej działań kontrolnych uchwały antyśmogowej.

Działania kontrolne uchwały antyśmogowej to najskuteczniejsze narzędzie wdrażające działania naprawcze PPOP wpływające na dostosowanie użytkowanych systemów grzewczych do obowiązujących wymagań, a także na zmianę stosowanych paliw. Poprzez bezpośredni kontakt z kontrolowanymi mieszkańcami możliwa będzie **edukacja oraz wskazanie potencjalnych rozwiązań finansowych czy technicznych** mających ostatecznie na celu skuteczne doprowadzenie do realizacji zapisów uchwały antyśmogowej.

Główne działania w ramach tego podcelu podniesienie kompetencji poprzez szkolenia:

- dla pracowników odpowiedzialnych za przeprowadzenie kontroli;
- dla lokalnych władz w zakresie wdrażania uchwały antyśmogowej;
oraz
- kampania edukacyjna społeczności lokalnej nt. znaczenia działań kontrolnych uchwały antyśmogowej.

Powyższe działania doprowadzą do zmiany nastawienia do działań kontrolnych uchwały antyśmogowej przez lokalną społeczność i wzmocnienia ich funkcji edukacyjnej.

Ad.d. Zmotywowanie samorządów lokalnych do realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza.

Województwo podkarpackie poprzez realizację SIP będzie dążyć do zmotywowania lokalnych samorządów do realizacji działań na rzecz poprawy jakości powietrza. Proces motywacji lokalnych samorządów do realizacji założeń SIP wdrażającego PPOP będzie się opierał na popularyzacji **idei „stref wolnych od smogu”**.

Realizacja **idei „stref wolnych od smogu”** rozpocznie się od konferencji na temat wpływu jakości powietrza na zdrowie i życie mieszkańców. Podczas tej konferencji zostaną przedstawione ogólne założenia idei, a następnie zostaną wypracowane wspólnie z samorządami zasady wdrażania i jej popularyzacji.

Realizujące projekt lokalne samorzady, które osiągną najlepsze wskaźniki (efekt ekologiczny) oraz będą wyróżniały się najwyższą aktywnością w zakresie promocji projektu otrzymają od Samorządu Województwa Podkarpackiego specjalne nagrody. W konsekwencji nagrodzone samorzady otrzymają status „stref wolnych od smogu”, co przyczyni się do ich wypromowania w województwie i w Polsce.

4. Efektywniejsze wykorzystanie narzędzi planistycznych do poprawy jakości powietrza w miastach

Wykorzystanie potencjału istniejącej zieleni miejskiej oraz projektowanie nowej w celu poprawy jakości powietrza i komfortu życia mieszkańców miast

Błękitno-zielona infrastruktura to sieć obszarów naturalnych i półnaturalnych zaprojektowana tak, by można było wykorzystywać rozwiązania oparte na przyrodzie. Celem tworzenia, pielęgnacji i rozbudowy błękitno-zielonej infrastruktury jest poprawa retencji, ograniczanie skutków zjawisk ekstremalnych, jak ulewy, powodzie czy susza. Ważne jest także utrzymanie funkcji przyrodniczej, czyli miejsc bytowania zwierząt i wzrostu roślin. Infrastruktura ta ma też funkcję społeczno-zdrowotną oraz poprawia wygląd krajobrazu.

Inwestycje w zakresie zielono-niebieskiej infrastruktury to działania adaptacyjne i mitygacyjne na rzecz przestrzeni miejskiej województwa podkarpackiego, które pozwolą **ograniczyć zanieczyszczenia powietrza** oraz lepiej przystosować miasta do zmian klimatu. Planowane jest wykonanie prac związanych z zieloną i niebieską infrastrukturą, takich jak wymiana nawierzchni na przepuszczalną, utworzenie zbiorników retencyjnych, nasadzenia wraz z systemami nawadniania, wzmocnienie bioróżnorodności poprzez tworzenie łąk kwiatnych i miejsc do rozwoju owadów, utworzenie zielonych dachów, roślinnych ścian, zieleńców miejskich, zielonych przystanków, utworzenie zielonych pergoli nad chodnikami. Działania wpłyną na poprawę stopnia dostosowania infrastruktury miejskiej do warunków klimatycznych i tym samym umożliwią zwiększenie jej możliwości w zakresie m.in. poprawy jakości i wilgotności powietrza czy retencji wód, ograniczenia zanieczyszczeń, zwiększenia powierzchni terenów zieleni, rozwoju zdolności retencyjnych, likwidację „miejskich wysp ciepła”, zwiększenie bioróżnorodności, a także wzrost świadomości społecznej i zdolności adaptacyjnych mieszkańców w zakresie zmian klimatu. Istotnym elementem działania będą także działania edukacyjno-informacyjne, których celem będzie podniesienie świadomości w zakresie znaczenia ochrony powietrza oraz efektywności energetycznej społeczeństwa.

W ramach realizacji SIP zostanie nawiązanie partnerstwo z partnerem zagranicznym, które umożliwi wymianę doświadczeń i wzbogacenie przez województwo podkarpackie wiedzy w zakresie planowania przestrzennego w zakresie ochrony jakości powietrza i zmian klimatu. Partner przeprowadzi szkolenie oraz konferencję, jak również podzieli się swoim know-how i doświadczeniem. Wartością dodaną wynikającą w tego partnerstwa będzie m.in: wzrost świadomości ekologicznej jego odbiorców, podniesienie ich poziomu wiedzy, zyskanie partnerów w zakresie niwelowania zanieczyszczeń powietrza oraz zmian klimatu. Partnerstwo wzmocni osiągnięcie rezultatu związanego ze wzrostem świadomości mieszkańców oraz umożliwi zacieśnienie międzynarodowych więzi.

1.3 Compliance with LIFE programme objectives and call topics (n/a for concept note)

Compliance with LIFE Programme objectives and call topics (n/a for concept note)

Explain how the project contributes to the specific objectives of the LIFE Programme and the sub-programme targeted by the call (Nature and Biodiversity, Circular Economy and Quality of Life, Climate Mitigation or Clean Energy Transition).

Explain how the proposed project addresses the scope of the topic description in the Call document.

Insert text

#§PRJ-OBJ-PO§# #@CON-MET-CM@#

1.4 Concept and methodology

Concept and methodology

Describe the overall intervention logic of the project, including the main idea and assumptions (i.e. how are the proposed activities and steps of your project expected to lead to the intended changes in terms of outcomes and impacts).

*You should divide your project into **phases**, each one lasting if possible at least 3 years (not compulsory, but strongly recommended to reduce administrative burden). The first phase should be clearly described, the remaining phases of your project may include fewer details but overall you should be able to demonstrate how the project objective will be achieved once all the phases are implemented. You will be able to make necessary adjustments to the subsequent phases as you proceed with the implementation of the project.*

Explain the methodology, i.e. the main tools, techniques, methods and procedures you will use to implement the technical part of your project. Justify why the proposed methodology is the most suitable for achieving the project's objectives.

Projekt zintegrowany LIFE realizowany w województwie podkarpackim ma na celu efektywne wdrożenie Programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego (PPOP), z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego. Projekt ma zatem eliminować kluczowe bariery, które utrudniają skuteczną realizację PPOP, a tym samym przyczyni się do poprawy jakości powietrza.

W projekcie zostanie zastosowane podejście filarowe – wszystkie zaplanowane działania zostaną przypisane do

czterech filarach:

Skuteczne wdrażanie Programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego (PPOP), z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego:			
Cele szczegółowe			
Ograniczenie skutków ubóstwa energetycznego mieszkańców województwa podkarpackiego;	Stworzenie i wdrożenie lokalnego systemu racjonalnego zarządzania energią;	Podniesienie poziomu świadomości mieszkańców województwa podkarpackiego na temat jakości powietrza w zakresie ekologii i znaczenia efektywności energetycznej;	Efektywniejsze wykorzystanie narzędzi planistycznych do poprawy jakości powietrza w miastach.

Projekt zakłada **3 fazy**, pierwsza i druga faza będzie trwać 3 lata, ostatnia zaś 4 lata, zatem projekt będzie trwał **10 lat** (40 kwartałów).

Ze względu na wysoki poziom inflacji zachodzi ryzyko skrócenia czasu trwania projektu, z uwagi na zmniejszenie siły nabywczej środków finansowych potrzebnych na realizację zadań.

Projekt Life SIP dla województwa podkarpackiego ma zlikwidować szereg barier, które uniemożliwiają skuteczną realizację finansowania działań na rzecz poprawy jakości powietrza, powodują niską świadomość społeczną w kwestii zanieczyszczenia powietrza oraz wzmocnią i zapewnią koordynację systemu wsparcia lokalnych samorządów w całym województwie. W pierwszej fazie projektu znajdują się działania przygotowawcze, działania te są tutaj kluczowe, gdyż na ich podstawie rozpocznie się etap realizacji. Faza ta to **szerokie konsultacje** z partnerami projektu, które mają doprowadzić do ustanowienia rzetelnych podstaw dla struktury zarządzania, kanałów i metod komunikacji pomiędzy wszystkimi partnerami. Ważnym elementem będzie umiejscowienie planowanych działań projektu z **uwzględnieniem potrzeb poszczególnych samorządów**. Spotkania z partnerami pozwolą na wytypowanie gmin, które będą wdrażać skoordynowany system wsparcia lokalnych samorządów, lokalny system informowania o jakości powietrza oraz pilotażowy system racjonalnego zarządzania energią.

Dokładne doprecyzowanie potrzeb lokalnych samorządów jest tutaj kluczowe, bowiem to właśnie gminy będą odgrywały główną rolę we wdrażaniu działań na rzecz realizacji PPOP oraz poprawy jakości powietrza. Na poziomie regionalnym i lokalnym zidentyfikowano szereg problemów utrudniających egzekwowanie i wdrażanie środków w obszarze poprawy jakości powietrza, takich jak brak lub niski poziom zasobów ludzkich, niewystarczające kwalifikacje kadr, niewystarczająca koordynacja w zakresie zarządzania jakością powietrza między właściwymi organami na szczeblu regionalnym i lokalnym. Działania projektowe będą realizowane na obszarze całego województwa, a podstawą ich realizacji będą wspólnie wypracowane założenia w pierwszej fazie. W szczególności gminne władze publiczne nie dysponują dobrze wyszkolonymi i wykwalifikowanymi zasobami ludzkimi. Brakuje im również narzędzi finansowych i narzędzi zwiększania świadomości, które wspierałyby środki mające na celu poprawę jakości powietrza. Problem ten jest szczególnie widoczny w gminach, w których jakość powietrza jest ważnym problemem, ale władze lokalne nie zostały specjalnie przygotowane do walki z tym problemem, dlatego rozwój odpowiedniej bazy kadrowej ma kluczowe znaczenie dla skutecznej realizacji programów poprawy jakości powietrza. Systematyczne podejście do strategii i planowania jest zatem elementem dobrej praktyki. Podejście to wymaga skoordynowania i uzupełnienia zasobów ludzkich (doradcy i koordynatorzy ds. jakości powietrza), a następnie wykorzystania tych zasobów do mobilizacji innych środków (działania uzupełniające), aby stworzyć podstawę do wdrożenia zintegrowanej strategii w rzeczywistym życiu.

Faza 1:

- Powołanie zespołu projektowego – ustalenie zasad pracy i komunikacji zespołu;
- Działania koordynacyjno-zarządcze;
- Opracowanie podręcznika projektu (dokumentu wewnętrznego, który stanowić będzie podstawę dla struktury zarządzania, kanałów i metod komunikacji, a także częstotliwości raportowania do liderów działań, koordynatora projektu i KE);
- Powołanie rady projektowej (koordynator + partnerzy) - opracowanie szczegółowego harmonogramu pracy, opis koordynacji, struktura, zasady działania, funkcje;
- Spotkania z gminami;
- Spotkania z partnerami(em) zagranicznym;
- Spotkania z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej;
- Spotkania z pozostałymi partnerami;
- Opracowanie szczegółowej koncepcji utworzenia, funkcjonowania, oraz standardów pracy doradców i koordynatorów w ramach skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania PPOP;
- Wytypowanie gmin do skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania

PPOP;

- Opracowanie szczegółowej koncepcji lokalnego systemu informowania o jakości powietrza w zakresie pomiarów składu pyłu obejmujące wytypowanie gmin do pomiaru, stworzenie harmonogramu kampanii pomiarowej oraz określenie szczegółowego zakresu pomiarów, liczby, lokalizacji i wyposażenia stacji biorących udział (w tym badanie efektu ekologicznego projektu);
- Wytypowanie gmin do stworzenia lokalnych systemów pomiarów;
- Opracowanie szczegółowej koncepcji zespołów ds. zarządzania energią - pilotażowy system racjonalnego zarządzania energią w gminie;
- Wytypowanie gmin do pilotażu systemu racjonalnego zarządzania energią w gminie;
- Opracowanie koncepcji rozwoju platformy internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl;
- Opracowanie planu regionalnej i lokalnych kampanii informacyjno - edukacyjnych;
- Opracowanie idei "stref wolnych od smogu";
- Monitorowanie efektów realizacji PPOP.

Faza 2:

- Działania koordynacyjno-zarządcze;
- Uzupelnienie zasobów kadrowych w ramach skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania PPOP
- Działania doradców i koordynatorów w ramach skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania PPOP;
- Podnoszenie poziomu wiedzy z zakresu energetyki i zarządzania jakością powietrza w lokalnych samorządach (szkolenia, studia podyplomowe);
- Wdrożenie rozwiązań poprawiających funkcjonalność strony internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl;
- Poprawa wyposażenia kadr kontrolujących wdrażanie uchwały antysmogowej;
- Opracowanie i wdrożenie/testowanie pilotażowego systemu racjonalnego zarządzania energią w gminach;
- Utworzenie zespołów ds. zarządzania energią na poziomie lokalnym;
- Koordynacja działań wykorzystania potencjału energetycznego gmin, w tym OZE;
- Działania eksperckie Inkubatora Energetyki Społecznej;
- Popularyzacja know-how dotyczących magazynowania energii;
- Inwentaryzacja elementów błękitno-zielonej infrastruktury w miastach;
- Mapowanie zieleni w miastach;
- Projektowanie nowych i modernizacja istniejących elementów błękitno-zielonej infrastruktury w miastach;
- Uwzględnienie w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego problemu jakości powietrza;
- Działania w ramach lokalnego systemu informowania o jakości powietrza (w tym monitoring efektu ekologicznego projektu);
- Badania świadomości mieszkańców województwa w zakresie znaczenia jakości powietrza dla zdrowia i życia oraz efektywności energetycznej;
- Regionalna kampania informacyjno-edukacyjna (działania edukacyjne skierowane do różnych grup społecznych w zakresie znaczenia jakości powietrza dla zdrowia i życia mieszkańców oraz efektywności energetycznej);
- Lokalne kampanie informacyjno-edukacyjne (działania edukacyjne skierowane do różnych grup społecznych w zakresie znaczenia jakości powietrza dla zdrowia i życia mieszkańców oraz efektywności energetycznej);
- Szkolenia dla pracowników odpowiedzialnych za działania kontrolne uchwały antysmogowej;
- Szkolenia dla władz lokalnych w zakresie wdrażania uchwały antysmogowej;
- Kampania edukacyjna mieszkańców nt. znaczenia działań kontrolnych uchwały antysmogowej;
- Organizacja konferencji nt. wpływu jakości powietrza na zdrowie i życie mieszkańców;
- Monitorowanie efektów realizacji PPOP;
- Monitorowanie społecznych i ekonomicznych skutków projektu.

Faza 3:

- Działania koordynacyjno-zarządcze;
- Plan po LIFE;
- Działania doradców i koordynatorów w ramach skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania PPOP;
- Podnoszenie poziomu wiedzy z zakresu energetyki i zarządzania jakością powietrza w lokalnych samorządach (szkolenia, studia podyplomowe);
- Wdrażanie rozwiązań poprawiających funkcjonalność strony internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl;
- Opracowanie i wdrożenie/testowanie pilotażowego systemu racjonalnego zarządzania energią w gminach;

- Opracowanie podręcznika dobrych praktyk systemu racjonalnego zarządzania energią celem dalszej replikacji;
- Koordynacja działań wykorzystania potencjału energetycznego gmin, w tym OZE;
- Popularyzacja know-how dotyczących magazynowania energii;
- Uwzględnienie w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego problemu jakości powietrza;
- Wymiana dobrych praktyk z innymi krajami UE w ramach wykorzystania narzędzi planowania przestrzennego do poprawy jakości powietrza;
- Regionalna kampania informacyjno-edukacyjna (działania edukacyjne skierowane do różnych grup społecznych w zakresie znaczenia jakości powietrza dla zdrowia i życia mieszkańców oraz efektywności energetycznej);
- Lokalne kampanie informacyjno-edukacyjne (działania edukacyjne skierowane do różnych grup społecznych w zakresie znaczenia jakości powietrza dla zdrowia i życia mieszkańców oraz efektywności energetycznej);
- Szkolenia dla pracowników odpowiedzialnych za działania kontrolne uchwały antysmogowej;
- Szkolenia dla władz lokalnych w zakresie wdrażania uchwały antysmogowej;
- Kampania edukacyjna mieszkańców nt. znaczenia działań kontrolnych uchwały antysmogowej;
- Utworzenie stref wolnych od smogu;
- Promocja lokalnych samorządów, które wdrożyły ideę stref wolnych od smogu - demonstracje dobrych praktyk;
- Monitorowanie efektów realizacji PPOP;
- Monitorowanie społecznych i ekonomicznych skutków projektu.

#§CON-MET-CM§# #@COM-PLE-CP@#

1.5 Upscaling results of other EU funded projects (n/a for concept note)**Upscaling results of other EU funded projects** (n/a for concept note)*Explain if and how the proposal builds on or up-scales results of other EU-funded projects.*

Insert text

1.6 Synergies and co-benefits with other LIFE sub-programmes (n/a for concept note)**Synergies and co-benefits with other LIFE sub-programmes** (n/a for concept note)*Describe synergies with other LIFE sub-programmes (Nature and Biodiversity, Circular Economy and Quality of Life, Climate Change or Clean Energy Transition). Describe spillover effects (co-benefits) in addition to those targeted by the project. If possible, quantify the contribution.**Identify the planned activities/tasks that address these policy objectives of other LIFE sub-programmes.*

Insert text

1.7 Synergies and co-benefits with other EU policy areas (n/a for concept note)**Synergies and co-benefits with other EU policy areas** (n/a for concept note)*Describe the synergies and positive spillover effects (co-benefits) with other EU policy areas (for example agriculture, health, civil protection, jobs and growth, etc.). If possible, quantify the contribution.**Identify the activities/tasks that address these other EU policy objectives.*

Insert text

#§COM-PLE-CP§# #§REL-EVA-RE§# #@IMP-ACT-IA@#

2. IMPACT*Fill in **only** section 2.1 at stage 1 (concept note). Fill in **all sections** at stage 2 (full proposal).***2.1 Impact and ambition****Impact and ambition***Define the effects of the project (during the implementation and up to 5 years after its end).**Be specific and provide information about impacts that are a result of your project, and separately, the impacts of the complementary measures and actions.**In addition to the expected specific results, indicate the level or degree of implementation of the targeted plan/strategy/action plan that will be achieved through the SIP/SNAP project.**Wherever possible, use quantified indicators and targets. Show the steps of your calculation and base yourself on the activities mentioned in your work plan. Justify and substantiate the baselines, benchmarks and assumptions you used, making reference to relevant publications, studies or statistics. Try to use the same methodologies for*

calculating impacts: (not different methodologies for each partner, region or country). Extrapolations should preferably be prepared by one partner. (n/a for concept note)

Note: *In addition to the description above, for stage 2 (full proposals) include quantified indicators in Part C of the application forms (both horizontal KPIs for the LIFE programme as well as any specific KPIs relevant to the proposal). Ensure correspondence between part B and part C.*

Projekt zintegrowany LIFE realizowany w województwie podkarpackim ma na celu efektywne wdrożenie Programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego (PPOP), z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego. Projekt ma zatem eliminować kluczowe bariery, które utrudniają skuteczną realizację PPOP, a tym samym przyczynić się do poprawy jakości powietrza.

PPOP zakłada, że w latach 2021-2026 efekt ekologiczny w postaci redukcji emisji pyłów i B(a)P wyniesie odpowiednio: pyłu PM10 – 20 395 Mg, pyłu PM2,5 – 16 031 Mg, a b(a)p – 7 Mg. Efekt ten ma zostać osiągnięty poprzez likwidację ok. 325 tys. przestarzałych, pozaklasowych kotłów na paliwo stałe. W konsekwencji na terenie województwa podkarpackiego zostaną zlikwidowane obszary ponadnormatywnych zanieczyszczeń powietrza pyłami zawieszonymi i bezo(a)pirenem, dzięki czemu obniży się liczba mieszkańców narażonych na te zanieczyszczenia. Likwidacja nieefektywnych, wysokoemisyjnych kotłów na paliwo stałe oraz termomodernizacja budynków daje trwały efekt zarówno pod względem redukcji emisji, jak i efektywności energetycznej. Spodziewana redukcja emisji PM2,5 i PM10 oraz B(a)P na mieszkańca w gminach aktywnie korzystających z Life IP będzie o 50% większa w gminach partnerskich.

Głównym efektem projektu zintegrowanego realizowanego w województwie podkarpackim będzie redukcja emisji zanieczyszczeń do powietrza poprzez likwidację nieefektywnych, wysokoemisyjnych źródeł ciepła i termomodernizację domów jednorodzinnych i budynków użyteczności publicznej oraz poprzez racjonalizację procesów wytwarzania, przesyłu, magazynowania i wykorzystywania energii.

We wszystkich lokalnych samorządach zostanie zapewnione **skoordynowane wsparcie doradcze** poprzez uzupełnienie istniejących zasobów kadrowych. Powstaną nowe stanowiska pracy (doradcy i koordynatorzy) ds. zarządzania jakością powietrza. Wszyscy będą mieli te same kompetencje i zadania, powstanie stabilna regionalna. Dzięki pracy koordynatorów zostanie wdrożone zintegrowane podejście do jakości powietrza i zarządzania energią, dzięki czemu w gminach szybciej i efektywniej zostanie osiągnięty, wymagany prawem, oczekiwany poziom jakości powietrza. Na poziomie regionalnym będą współpracować z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podkarpackiego, zaś na poziomie lokalnym z gminami.

Projekt przyczyni się do skutecznego wdrażania PPOP poprzez stworzenie wyspecjalizowanej kadry, ponieważ pracownicy samorządów otrzymają wiedzę w zakresie zarządzania jakością powietrza. Projekt przewiduje bowiem realizację studiów podyplomowych oraz cyklu szkoleń eksperckich, w ramach których uczestnicy zyskują wiedzę pozwalającą im na **pełnienie funkcji lokalnych ekspertów i inicjatorów dalszej transformacji energetycznej.**

Praca doradców i koordynatorów przyczyni się do **wzrostu świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia ochrony powietrza i efektywności energetycznej, a także pracowników i włodarzy gmin Podkarpacia** w zakresie jakości powietrza, co w znacznym stopniu wpłynie na trwałość projektu. Projekt zintegrowany wpłynie także na ochronę zdrowia i komfort życia mieszkańców województwa podkarpackiego oraz środowiska naturalnego jako całości.

Efekt ekologiczny zostanie znacznie wzmocniony poprzez działania w zakresie racjonalnego zarządzania energią w gminach przy wykorzystaniu istniejącego potencjału, OZE oraz zwiększeniu udziału czystej energii i ciepła.

Dzięki stworzeniu pilotażowego lokalnego systemu zarządzania energią wraz z opracowaniem podręcznika dobrych praktyk oraz rozwiązań w zakresie rozwoju energetyki społecznej możliwe będzie, oszczędniejsze korzystanie z energii elektrycznej w budynkach oraz wykorzystanie potencjału OZE, co zapewni bezpieczeństwo energetyczne mieszkańcom.

Wzmocnienie efektu ekologicznego nastąpi także poprzez rozwój replikowalnych rozwiązań w zakresie zarządzania energią oraz rozwoju energetyki społecznej, które przyczynią się do rewitalizacji lokalnej gospodarki. Doprowadzą do obniżenia rachunków w gminie za energię elektryczną oraz wygenerują z tego tytułu oszczędności. Projekty w zakresie rozwoju energetyki społecznej jednoczą mieszkańców i prowadzą **do zmniejszenia ubóstwa energetycznego oraz redukcji zużycia energii, co w konsekwencji zmniejsza opór lokalnej społeczności w stosunku do nowych inicjatyw OZE.**

Ponadto działania realizowane w ramach systemu racjonalnego zarządzania energią doprowadzą do **samodzielności energetycznej samorządów.**

Powstanie Inkubator Energii Społecznej, który zapewni wsparcie eksperckie w zakresie rozwiązań energetyki społecznej dla wszystkich samorządów województwa.

Powstanie **lokalny system informowania o jakości powietrza**, który przyczyni się do pogłębionej analizy jakości powietrza z uwzględnieniem lokalnych skutków zanieczyszczeń.

Wzrost świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia ochrony powietrza i efektywności energetycznej wpłynie także na wzrost liczby składanych wniosków oraz otrzymanych dotacji ze źródeł komplementarnych, jak np. krajowy Program „Czyste Powietrze”, „Mój Prąd”, „Moje ciepło”, „Agroenergia”, program Feniks, program Fundusze Europejskie dla Podkarpacia oraz inne programy wsparcia. Osiągnięcie jakościowych celów środowiskowych jest ściśle związane z prezentowanym przez społeczeństwo poziomem kompetencji ekologicznych (tj. wiedzą o środowisku, praktycznymi umiejętnościami oraz proekologiczną motywacją do zmiany postaw i codziennych zachowań). **Projekt, przyczyniając się do uruchomienia funduszy w perspektywie 2021-2027 w kierunku poprawy jakości powietrza i efektywności energetycznej, również wzmocni realizację PPOP.**

W wyniku realizacji działań projektu nastąpi **zmiana nastawienia do działań kontrolnych** uchwały antysmogowej przez lokalną społeczność.

Powstanie **idea „stref wolnych od smogu”**, która przyczyni się do zmotywowania samorządów lokalnych do realizacji na rzecz poprawy jakości powietrza.

Dodatkowo działania projektu wpłyną na poprawę stopnia dostosowania infrastruktury miejskiej do warunków klimatycznych i tym samym umożliwią zwiększenie jej możliwości w zakresie m.in. poprawy jakości i wilgotności powietrza, ograniczenia zanieczyszczeń, a także wzrost świadomości społecznej i zdolności adaptacyjnych mieszkańców w zakresie zmian klimatu.

Podsumowując, efektem projektu w trakcie jego realizacji i do 5 lat po jego zakończeniu będzie:

- redukcja emisji pyłów i B(a)P z gospodarstw domowych o 10% więcej w odniesieniu do założeń z PPOP,
- dalsza wymiana starych kotłów/kotłowni na paliwo stałe o 10% więcej w odniesieniu do założeń z PPOP,
- wzrost efektywności energetycznej (termomodernizacja) – równoległe z działaniami w zakresie wymiany źródeł ciepła prowadzone będą działania w zakresie termomodernizacji budynków. Przewiduje się, że w wyniku realizacji tego działania zużycie energii cieplnej na 1 mieszkańca spadnie o 10%,
- funkcjonowanie w województwie skoordynowanego wsparcia doradczego, ponieważ doradcy i koordynatorzy ds. zarządzania jakością powietrza będą przydatni w realizacji zadań gminnych wynikających z PPOP, a także zadań związanych z planowaniem energetycznym, oszczędnością energii i wykorzystaniem OZE, duża część z nich będzie nadal pracować (w podobnym natężeniu) po zakończeniu projektu. Przewiduje się, że co najmniej 2/3 z nich będzie nadal pracować w urzędach gmin, gdzie zakres zadań i wyzwań związanych z zarządzaniem energią pozostanie duży pomimo znacznej poprawy jakości powietrza – wzrost wykorzystania wsparcia krajowego i unijnego w zakresie poprawy jakości powietrza i efektywności energetycznej o 20% w porównaniu do danych początkowych;
- niższe zapotrzebowanie na energię w gospodarstwie domowym i obiektach użyteczności publicznej,
- wzrost wyprodukowanej zielonej energii i wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- większa kwota środków (zarówno unijnych, jak i krajowych) przeznaczona na działania w obszarze jakości powietrza - przewiduje się, że dostępne środki finansowe ze źródeł unijnych i krajowych zostaną przeznaczone na wsparcie działań komplementarnych ukierunkowanych na działania zawarte w PPOP, promowane będą zachęty motywujące władze regionalne i lokalne do ubiegania się o te środki;
- wzrost świadomości nt. znaczenia jakości powietrza dla zdrowia i życia o 50% w odniesieniu do danych początkowych;
- wzrost inwestycji w zakresie błękitno-zielonej infrastruktury w województwie.

#@SUS-CON-SC@#

2.2 Sustainability and exploitation of project results (n/a for concept note)

Sustainability and exploitation of project results (n/a for concept note)

Describe your strategy to sustain and exploit the project's results after the EU funding ends. Consider the following aspects:

- How will the sustainability of the project impact be ensured? Which tasks will you carry out during the project to ensure that?
- Which parts of the project should be continued or maintained? How will this be achieved and which

resources will be necessary?
Do you foresee other ways of exploiting the project's results, e.g. utilisation in further research, in developing / creating / marketing a product or process, in creating / providing a service, in standardisation activities etc.? Who are the targeted users?
How will you ensure the long term implementation of the targeted plan/strategy/action plan and beyond? Will the staff recruited/trained during the project continue to work on the implementation of the plan/strategy/action plan?
Note: Don't forget to include the activities in the mandatory Work Package for Sustainability, replication, and exploitation of project results.

Insert text

#§SUS-CON-SC§#

2.3 Catalytic potential: Replication and upscaling *(n/a for concept note)*

Catalytic potential: Replication and upscaling *(n/a for concept note)*
Describe the strategy and tasks to multiply the impact of the project (during implementation or afterwards). How will its main actions and results be replicated elsewhere?
Describe the potential for the results to be replicated in the same or other sectors or places. What factors might favour or limit the replication?
Describe the potential for the results to be up-scaled by public/private actors or through mobilising larger investments or financial resources. What is the coverage and size of the market? Who are the potential users of the results?
Note: Don't forget to include the activities in the mandatory Work Package for Sustainability, replication, and exploitation of project results.

Insert text

#§IMP-ACT-IA§# #@QUA-LIT-QL@# #@WRK-PLA-WP@#

3. IMPLEMENTATION

Fill in only sections 3.1 and 3.3 at stage 1 (concept note). Fill in all sections at stage 2 (full proposal).

3.1. Work plan

Work plan

Provide a brief description of the overall structure of the work plan, together with a graphical presentation of the components showing how they inter-relate (Pert chart or similar).

Consider dividing your project into **phases**, each one lasting at least 3 years (strongly recommended to reduce the administrative burden). Remember that project monitoring and interim payments are linked to completed phases of the project.

Present the work done by phase. The reader should get a general idea of the chronology of work packages and their main activities.

A work package (WP) means a major sub-division of the project. The number of work packages should be proportionate to the scale and complexity of the project. WP1 should cover the project management and coordination activities. WP2 (and further WPs) should be used for the other project activities. You can foresee as many work packages as needed.

The work packages should be designed in a way to follow the progress in the implementation of the targeted plan/strategy/action plan (biunivocal linkages as far as possible between work packages and plan/strategy/action plan components/pillars).

Fill in the the Implementation overview for the targeted plan/strategy/action plan (annex). You may adapt the table, as long as it gives the overall picture on how the plan/strategy/action plan will be implemented.

Praca na projekcie zostanie podzielona na działania, a następnie na zadania. Cały projekt został wstępnie zaplanowany na 10 lat i został wstępnie podzielony na 3 fazy, trwające odpowiednio 3 lata – faza 1, 3 lata – faza 2 i 4 lata – faza 3. Faza pierwsza to lata 2024-2026. Druga faza to lata: 2027-2029. Trzecia faza to lata: 2030-2033. (Fazy z podziałem na działania – patrz cz. 1.4.). Okres realizacji projektu: 01.01.2024 r. – 31.12.2033 r. – zgodnie z harmonogramem. Harmonogram projektu z podziałem na WP w załączeniu.

Harmonogram projektu Skuteczne wdrożenie programu ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego z uwzględnieniem problemu ubóstwa energetycznego: Podkarpackie – żyj i oddychaj”																																							
WP	DZIAŁANIA	Czas trwania czynności (w.kw.)	Okres realizacji czynności (w kwartałach)																																				
			1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4									
			2024				2025				2026				2027				2028				2029				2030				2031				2032				2033
				FAZA I												FAZA II												FAZA III											
DZIAŁANIA W RAMACH ZARZĄDZANIA PROJEKTEM I MONITORINGU POSTĘPÓW																																							
WP1	Powołanie zespołu projektowego - zasad pracy i komunikacji zespołu	3	X	X	X																																		
	Działania koordynacyjno-zarządcze	37				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X								
	Plan po LIFE	4																													X	X	X	X					

DZIAŁANIA PRZYGOTOWAWCZE																												
WP2	Opracowanie podręcznika projektu (dokumentu wewnętrznego, który stanowić będzie podstawę dla struktury zarządzania, kanałów i metod komunikacji, a także częstotliwości raportowania do liderów działań, koordynatora projektu i KE)	2					X	X																				
	Powołanie rady projektowej (koordynator + partnerzy) - opracowanie szczegółowego harmonogramu pracy, opis koordynacji, strukturę, zasady działania, funkcje	1					X																					
WP3	Spotkania z gminami	4					X	X						X					X									
	Spotkania z partnerami(em) zagranicznym	2							X						X													
	Spotkania z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej	2					X							X														
	Spotkania z pozostałymi partnerami	2										X								X								
WP4	Opracowanie szczegółowej koncepcji utworzenia, funkcjonowania, oraz standardów pracy doradców i koordynatorów w ramach skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania PPOP	2															X	X										
	Wytypowanie gmin do skoordynowanego systemu wsparcia lokalnych samorządów w zakresie wdrażania PPOP	2															X	X										
WP5	Opracowanie szczegółowej koncepcji lokalnego systemu informowania o jakości powietrza w zakresie pomiarów składu pyłu obejmujące wytypowanie gmin do pomiaru, stworzenie harmonogramu kampanii pomiarowej oraz określenie szczegółowego zakresu pomiarów, liczby, lokalizacji i wyposażenia stacji biorących udział (w tym badanie efektu ekologicznego projektu)	2											X	X														
	Wytypowanie gmin do stworzenia lokalnych systemów pomiarów	3															X	X	X									
WP6	Opracowanie szczegółowej koncepcji zespołów ds. zarządzania energią - pilotażowy system racjonalnego zarządzania energią w gminie	4									X	X	X	X														
	Wytypowanie gmin do pilotażu systemu racjonalnego zarządzania energią w gminie	2														X	X											
WP7	Opracowanie koncepcji rozwoju platformy internetowej www.powietrze.podkarpackie.pl	3																	X	X	X							

3.2 Work packages and activities (n/a for concept note)

WORK PACKAGES (n/a for concept note)

Work packages

This section concerns a detailed description of the project activities in work the work packages.

For each work package, enter an objective (expected outcome) and list the activities, milestones and deliverables that belong to it. The grouping should be logical and guided by identifiable outputs.

The number of work packages should be proportionate to the scale and complexity of the project. WP1 should cover the project management and coordination activities (meetings, coordination, project monitoring and evaluation, financial management, progress reports, etc) and all the activities which are cross-cutting and therefore difficult to assign to just one specific work package (do not try splitting these activities across different work packages). WP2 (and further WPs) should be used for the other project activities. You can create as many work packages as needed by copying the structure of WP1.

Each WP should describe the tasks for each phase of the project. For the first phase of the project tasks should be described in detail. Tasks in later phases of your project may include fewer details, but overall you still need to demonstrate how the WP objectives will be achieved through the implementation of all phases. You will be able to add additional information through amendments.

*Include in addition 2 **mandatory work packages**:*

- Sustainability, replication and exploitation of project results.
- **only for Strategic Integrated Projects (SIP ENV & SIP CLIMA):** Complementary funds monitoring, coordination and mobilisation
- **only for Strategic Nature Projects (SNAP):** Complementary funds monitoring, coordination and mobilisation, and mainstreaming with other policies (see Call Document)

In addition, ensure that your work packages cover also the following activities:

- dissemination and communication, including networking with other LIFE projects
- impact monitoring and evaluation
- reporting of (estimated and actually achieved) key performance indicators (KPIs) in the [LIFE KPI web tool](#) within the first 9 months from grant signature, at mid-term and at the end of the project

*Work packages covering **financial support to third parties** (⚠ only allowed if authorised in the Call document) must describe the conditions for implementing the support (for grants: max amounts per third party; criteria for calculating the exact amounts, types of activity that qualify (closed list), persons/categories of persons to be supported and criteria and procedures for giving support; for prizes: eligibility and award criteria, amount of the prize and payment arrangements).*

Mandatory deliverables:

- dedicated project page on beneficiary's own website
- capacity building plan
- After-LIFE Plan
- extract of the project data from the LIFE KPI webtool (month 9, mid-term and end of the project (n/a for Clean Energy Transition))

– in case of land purchase, include digital copies of the land register (with 'conservation clause')

⚠ Enter each activity/milestone/output/outcome/deliverable only once (under one work package).

⚠ Ensure consistency with the detailed budget table/calculator (if applicable). (n/a for prefixed Lump Sum Grants)

Objectives and results

List the specific objectives to which the work package is linked and expected results.

Activities and division of work (WP description)

Provide a concise overview of the work (planned tasks). Be specific and give a short name and number for each task. The tasks should be numbered continuously, linked to the WP they relate to (e.g. T.1.1, T.1.2, T.2.1, etc.).

Show who is participating in each task: Coordinator (COO), Beneficiaries (BEN), Affiliated Entities (AE), Associated Partners (AP), indicating **in bold** the task leader.

Add information on other participants' involvement in the project e.g. subcontractors, in-kind contributions.

Note:

The Coordinator remains fully responsible for the coordination tasks, even if they are delegated to someone else. Coordinator tasks cannot be subcontracted.

Milestones and deliverables (outputs/outcomes)

Milestones are control points in the project that help to chart progress (e.g. completion of a key deliverable allowing the next phase of the work to begin).

Use them for major outputs or achievements expected during the project time, and not only at the end. Please limit the number of milestones by work package.

Means of verification are how you intend to prove that a milestone has been reached. If appropriate, you can also refer to indicators.

Milestones have a continuous numbering not linked to their WP (e.g. MS1, MS2, etc).

Deliverables are project outputs which are submitted to show project progress (any format). Refer only to major outputs. Do not include minor sub-items, internal working papers, meeting minutes, etc.

For deliverables such as meetings, events, seminars, trainings, workshops, webinars, conferences, etc., enter each deliverable separately and provide the following in the 'Description' field: invitation, agenda, signed presence list, target group, number of estimated participants, duration of the event, report of the event, training material package, presentations, evaluation report, feedback questionnaire.

For deliverables such as manuals, toolkits, guides, reports, leaflets, brochures, training materials etc., add in the 'Description' field: format (electronic or printed), language(s), approximate number of pages and estimated number of copies of publications (if any).

Deliverables a continuous numbering linked to their WP, (e.g. D1.1 in WP1, D2.1 in WP2, etc).

For each deliverable you will have to indicate a due month by when you commit to upload it in the Portal. The due month of the deliverable cannot be outside the duration of the work package and must be in line with the timeline provided below. Month 1 marks the start of the project and all deadlines should be related to this starting date.

The labels used mean:

Public — fully open (⚠ automatically posted online on the Project Results platforms)

Sensitive — limited under the conditions of the Grant Agreement

EU classified — RESTREINT-UE/EU-RESTRICTED, CONFIDENTIEL-UE/EU-CONFIDENTIAL, SECRET-UE/EU-SECRET under Decision [2015/444](#).

For items classified under other rules (e.g. national or international organisation), please select the equivalent EU classification level.

Work Package 1

Work Package 1: [Name, e.g. Project management and coordination] (n/a for concept note)							
Duration: M X - M X		Lead Beneficiary:		1-Short name			
Objectives and results							
▪							
Activities and division of work (WP description)							
T.1.1 [Task Name] (Participant X, Participant Y, etc): Description... T.1.2 [Task Name] (Participant X, Participant Y, etc): Description...							
Milestones and deliverables (outputs/outcomes)							
Mile-stone No	Milestone Name	W P No	Lead Beneficiary	Description		Due Date (month number)	Means of Verification
MS1		1					
MS2		1					
Delive rable No	Deliverable Name	W P No	Lead Beneficiary	Type	Dissemination Level	Due Date (month number)	Description (including format and language)
D1.1		1		[R — Document, report] [DEM — Demonstrator, pilot, prototype] [DEC — Websites, patent filings, videos, etc] [DATA — data sets,	[PU — Public] [SEN — Sensitive] [R-UE/EU-R — EU Classified] [C-UE/EU-C — EU Classified] [S-UE/EU-S — EU Classified]		

				microdata, etc] [DMP — Data Management Plan] [ETHICS] [SECURITY] [OTHER]			
D1.2		1		[R — Document, report] [DEM — Demonstrator, pilot, prototype] [DEC — Websites, patent filings, videos, etc] [DATA — data sets, microdata, etc] [DMP — Data Management Plan] [ETHICS] [SECURITY] [OTHER]	[PU — Public] [SEN — Sensitive] [R-UE/EU-R — EU Classified] [C-UE/EU-C — EU Classified] [S-UE/EU-S — EU Classified]		

Work Package ...

To insert work packages, copy WP1 as many times as necessary.

Timetable (n/a for concept note)

Timetable (projects of more than 2 years) (n/a for concept note)																								
Fill in cells in beige to show the duration of activities. Repeat lines/columns as necessary.																								
Note: Use the project months/years instead of calendar months/years. Month 1 always marks the start of the project. In the timeline you should indicate the timing of each activity per WP. You may add additional columns if your project is longer than 6 years.																								
ACTIVITY	YEAR 1				YEAR 2				YEAR 3				YEAR 4				YEAR 5				YEAR 6			
	M 1	M 4	M 7	M 10	M 1	M 1	M 19	M 22	M 2	M 28	M 31	M 3	M 37	M 40	M 43	M 46	M 49	M 52	M 55	M 58	M 61	M 64	M 67	M 70

Call: [insert call identifier] — [insert call name]

EU Grants: Application form (LIFE SIP and SNAP): V2.0 – 01.05.2022

WP1 - ...																						
Task 1.1 - ...																						
Task 1.2 - ...																						
Task ...																						

3.3 Stakeholder engagement

Stakeholder engagement

Identify any key stakeholders outside the consortium that are required to ensure the success of the project. How will you mobilise them to contribute to your project activities or participate in these?

Annex Letters of support to demonstrate the type and level of commitment already secured (if any).

Interesariusze:

mieszkańcy województwa podkarpackiego – kluczowym elementem projektu jest przekonanie społeczeństwa województwa podkarpackiego, że inwestycje w poprawę jakości powietrza oraz ograniczanie skutków ubóstwa energetycznego mają istotny wpływ na zdrowie i życie każdego mieszkańca. Podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia jakości powietrza i efektywności energetycznej wpłynie nie tylko na większą liczbę przeprowadzonych termomodernizacji i wymiany źródeł ciepła, lecz wpłynie na przekonanie, że najlepszą metodą oszczędzania energii jest jej niewykorzystywanie oraz stosowanie w domach jednorodzinnych skutecznych metod racjonalnego zarządzania energią. Aktywizacja mieszkańców odbywać się będzie poprzez działania edukacyjno-informacyjne realizowane w ramach projektu;

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie – wzrost liczby składanych wniosków do wszystkich programów pomocowych realizowanych przez WFOŚiGW, współpraca w zakresie wymiany informacji z doradcami i koordynatorami ds. jakości powietrza wpłynie na skuteczną realizację wdrażania PPOP oraz realizację celów projektu, jak np. zwiększenie poziomu wiedzy w zakresie dostępnych, komplementarnych źródeł finansowania; będą zapraszani do udziału w szkoleniach, konferencjach, gdyż są podmiotem wspierającym wymianę źródeł ciepła i termomodernizację w województwie,

gminne/miejskie strażę oraz policja - pracownicy straży gminnych i miejskich biorą udział w kontroli przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej, pracownicy ci będą zapraszani do udziału w szkoleniach; funkcjonariusze policji biorą udział w kontroli przestrzegania zapisów uchwały antysmogowej w sytuacji podejrzenia popełnienia wykroczenia, funkcjonariusze policji będą zapraszani do udziału w szkoleniach;

uczelnie wyższe – współpraca przy organizacji studiów podyplomowych w celu podniesienia poziomu wiedzy z zakresu energetyki i zarządzania jakością powietrza kadr lokalnych samorządów,

ekologiczne organizacje pozarządowe – podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia jakości powietrza i efektywności energetycznej mieszkańców; organizacje te będą zapraszane do udziału w kampaniach informacyjno-edukacyjnych

organizacje turystyczne – organizacje turystyczne są zainteresowane poprawą jakości powietrza bowiem regiony, w których jakość powietrza jest niska, tracą na atrakcyjności, a turyści bojąc się o własne zdrowie mogą zacząć je omijać, co prowadzić będzie do odpływu kapitału z biznesu turystycznego, promowanie przez organizacje turystyczne stref wolnych od smogu;

klastry energetyczne – wzrost zainteresowania ofertą klastrów energetycznych, jak np. sporządzanie audytów energetycznych dla obiektów mieszkalnych jednorodzinnych, obiektów użyteczności publicznej oraz przedsiębiorstw;

przedsiębiorcy - wysoki poziom zanieczyszczenia środowiska powoduje wymierne finansowo straty w działalności firm związane z kosztami wprowadzenia systemów utylizacji zanieczyszczeń, podwyższoną absencją chorobową, a w skrajnych przypadkach z przyspieszonym zużyciem majątku trwałego (np. korozja), zatem poprawa jakości powietrza i realizacja celów projektu wpłynie na poziom działalności gospodarczej w województwie podkarpackim;

Biuro Informacji o Funduszach Europejskich w UMWP – wzrost liczby udzielanych konsultacji nt. źródeł komplementarnych, Programu Life; mobilizacja do udziału nastąpi przez zawarcie porozumienia o współpracy;

szpitale, ośrodki zdrowia, służba zdrowia – niższa liczba zachorowań; zaangażowani będą do udziału w kampaniach informacyjno-edukacyjnych;

lokalne alarmy smogowe – lokalne organizacje zaangażowane w poprawę jakości powietrza, będą zapraszane do udziału w kampaniach informacyjno-edukacyjnych;

uzdrowiska – większa liczba pacjentów przybywających z obszarów Polski, gdzie występują znaczące przekroczenia zanieczyszczeń powietrza, promowanie uzdrowisk funkcjonujących na obszarach gmin jako gmin – stref wolnych od smogu;

inne województwa – dostosowanie do wymogów Dyrektywy CAFÉ i uniknięcie kar finansowych za jej nieprzebranie; zapraszanie władz innych województw do udziału w konferencjach nt. poprawy jakości powietrza i promocji idei stref wolnych od smogu;

mieszkańcy i samorząd Kraju Preszowskiego (Słowacja) – wymiana dobrych praktyk w zakresie systemu zarządzania energią, podniesienie świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia jakości powietrza i efektywności energetycznej mieszkańców;

Media lokalne i regionalne - Ze względu na potrzebę podniesienia świadomości społecznej na temat zanieczyszczenia powietrza i możliwych środków ochrony powietrza. Ich udział w projekcie przyniesie korzyści w postaci podniesienia świadomości dziennikarzy na temat problemu zanieczyszczenia powietrza, jego przyczyn, skutków, rozwiązań.

#@PRJ-MGT-PM@#

3.4 Impact monitoring and evaluation (n/a for concept note)

Impact monitoring and evaluation strategy (n/a for concept note)

Describe your overall approach to monitor and evaluate the impact indicators during your project. Ensure that you include specific tasks to monitor, evaluate and report impacts in the work plan.

Insert text

#§PRJ-MGT-PM§# #@COM-DIS-VIS-CDV@#

3.5 Communication, dissemination and visibility (n/a for concept note)

Communication, dissemination and visibility of funding (n/a for concept note)

Define your target audience(s). Describe the planned communication and dissemination activities to promote the action and its results and maximise the impact (to whom, which format, how many copies, etc.). Clarify how you intend to reach each target audience, relevant stakeholders, policymakers and the public and explain the choice of the dissemination channels. Describe the methods and indicators (quantitative and qualitative) to monitor and evaluate the outreach and coverage of the communication and dissemination activities and results.

Describe how the visibility of EU funding will be ensured.

Insert text

#§COM-DIS-VIS-CDV§# #@CON-SOR-CS@#

4. RESOURCES

Fill in **only** section 4.1 at stage 1 (concept note). Fill in **all sections** at stage 2 (full proposal).

4.1 Consortium set-up

Consortium cooperation and division of roles (if applicable)

Describe the consortium composition. How will all the partners together bring the necessary expertise? In what way does each of the participants contribute to the project? Show that each has a valid role and adequate resources to fulfil that role.

Is the coordinating beneficiary an authority responsible for the implementation of the targeted plan/strategy/action plan? If not, is the responsible authority part of the project consortium and have they mandated the coordinator to implement the SIP/SNAP project on their behalf?

For stage 2 (full proposal), fill out the Participant information (annex) with more details on the participants and their project teams (key staff).

Województwo Podkarpackie – beneficjent koordynujący – Program ochrony powietrza dla województwa podkarpackiego został przyjęty Uchwałą Nr XXVII/463/20 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 28 września 2020r., jako konsekwencja uregulowań dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystego powietrza dla Europy. To w oparciu o PPOP, który jest głównym dokumentem strategicznym w zakresie poprawy jakości powietrza w województwie gminy realizują działania naprawcze, w tym zobowiązanie do likwidacji na swoich obszarach określonej liczby źródeł ciepła na paliwa stałe. Organem pomocniczym Marszałka Województwa Podkarpackiego jest Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie, którego Departament Ochrony Środowiska ma bogate doświadczenie w koordynacji i zarządzaniu jakością powietrza. Urząd Marszałkowski pełni także funkcję organu zarządzającego regionalnym programem operacyjnym, dzięki czemu możliwe będzie zapewnienie synergii pomiędzy funduszami unijnymi a krajowymi. Projekt zintegrowany Life województwa podkarpackiego wpłynie na likwidację barier i zagrożeń, które mogą utrudniać efektywne wykorzystanie wsparcia finansowego z perspektywy 2021-2027. Projekt poprzez koordynację Województwa Podkarpackiego przyczyni się do mobilizacji dodatkowych środków finansowych na realizację kluczowych działań przewidzianych w PPOP.

<https://www.podkarpackie.pl/>

Gminy województwa podkarpackiego – w systemie poprawy jakości powietrza w Polsce **kluczową** rolę odgrywa

administracja samorządu terytorialnego, a szczególnie administracja najniższego szczebla, zgodnie bowiem z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty m. in. w zakresie ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej. Dodatkowo, zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, do zadań gmin należy planowanie i organizacja zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe na obszarze gminy, jak również planowanie i organizacja działań mających na celu racjonalizację zużycia energii i promocję rozwiązań zmniejszających zużycie energii na obszarze gminy. Dlatego też podejmowanie przez gminy działań polegających na podnoszeniu świadomości mieszkańców w zakresie znaczenia ochrony powietrza i efektywności energetycznej swoich mieszkańców oraz uświadomieniu im konsekwencji dla zdrowia, jakie niesie za sobą ekspozycja na ponadnormatywne stężenia zanieczyszczeń powietrza oraz wsparcie w realizacji działań mających na celu ograniczenie tego negatywnego zjawiska wpisuje się w zadania własne gmin.

Na etapie przygotowania fiszki koncepcyjnej odbyły się już wstępne rozmowy w zakresie wstępnej koncepcji projektu SIP Life Podkarpackie z przedstawicielami lokalnych samorządów, których mieszkańcy są najbardziej narażeni na zanieczyszczenie powietrza. Przedstawiciele tych gmin wyrazili pozytywne zainteresowanie inicjatywą Województwa Podkarpackiego w zakresie realizacji PZ Life. Projekt zostanie skierowany do wszystkich gmin województwa. Ostateczna liczba partnerów – gmin biorących udział w projekcie zostanie dookreślona w pełnym wniosku.

Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego - Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego SA zawiązana została aktem notarialnym 31 maja 1993 r, w formie spółki akcyjnej. Celem RARR S.A. jest prowadzenie działalności służącej wszechstronnemu rozwojowi województwa podkarpackiego poprzez skoncentrowanie i mobilizację potencjału środowisk lokalnych oraz działalność doradczą i usługową w procesach restrukturyzacji, otwierania i wspomagania przedsięwzięć gospodarczych, promocji regionu oraz pozyskiwania zagranicznych środków pomocowych. Obszarem działania RARR S.A. jest jednak nie tylko województwo podkarpackie, gdyż wiele realizowanych przez Agencję projektów ma zasięg ponadregionalny, a nawet międzynarodowy. RARR S.A. posiada duży potencjał kadrowy. Zatrudnia ponad 180 osób, między innymi prawników, ekonomistów, socjologów, finansistów, inżynierów i specjalistów w dziedzinie projektowania. RARR S.A. posiada bogate doświadczenie w realizacji projektów finansowanych z Funduszy Europejskich. Rolą Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego będzie powołanie Inkubatora Energetyki Społecznej.

<https://rarr.rzeszow.pl/>

Ekoskop – to organizacja pozarządowa, której główna działalność to upowszechnianie idei ochrony środowiska, funkcjonowania w zgodzie z zasadami zrównoważonego rozwoju, realizacja i propagowanie zdrowego stylu życia. Działania organizacji dedykowane będą wychowaniu (szczególnie młodego pokolenia) dla harmonijnego współżycia z naturą, odpowiedzialności za decyzje i działania mające wpływ na środowisko, poprzez aktywny udział w różnego rodzaju inicjatywach społecznych.

Główną rolą tej organizacji będzie wywołanie powszechnej niechęci do smogu, jak i dostarczenie społecznych, zdrowotnych, ekonomicznych, emocjonalnych i rzeczowych argumentów dla działań na rzecz termomodernizacji oraz wymiany źródeł ciepła na niskoemisyjne, w tym OZE. Elementem kampanii Ekoskopu będzie m.in. ponowne upowszechnienie informacji o “uchwale antysmogowej”. Organizacja przeprowadzi także badania wiedzy mieszkańców województwa podkarpackiego o stanie powietrza.

<http://www.ekoskop.rzeszow.pl>

Ekometria Sp z o.o. – firma prowadząca prace projektowe i wdrożeniowe z zakresu ochrony atmosfery: oceny jakości powietrza dla stref i województw, naprawcze programy ochrony powietrza, projekty sieci monitoringu atmosfery dla województw, stref, miast i zakładów przemysłowych. Wyznaczanie przestrzennych rozkładów stężeń oraz depozycji suchej i mokrej zanieczyszczeń we wskazanych obszarach z zastosowaniem nowoczesnych modeli matematycznych. Zajmuje się modelowaniem warunków meteorologicznych.

Rolą Ekometrii w projekcie będzie modelowanie matematyczne weryfikacji wskaźników emisji (wykorzystanie pomiarów SA) oraz przeprowadzenie oceny efektu ekologicznego zaprojektowanych działań mających na celu poprawę jakości powietrza.

<https://www.ekometria.com.pl/>

Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej - działania prowadzone przez PKEO mają na celu stworzenie silnej i jednolitej reprezentacji interesów przedsiębiorców, inwestorów, jednostek badawczo rozwojowych i innych podmiotów działających na rzecz rozwoju ekoenergetyki opartej na odnawialnych źródłach energii.

<https://energia.rzeszow.pl/index.php/kontakt>

Instytut Technologii Paliw i Energii – w Instytucie prowadzone są priorytetowe dla gospodarki badania nad efektywnym wykorzystaniem paliw kopalnych, odnawialnych i alternatywnych. Obszar kompetencji Instytutu koncentruje się na ich termochemicznym przetwórstwie w procesach zgazowania, pirolizy i spalania. Odbiorcami

know-how Instytutu są przedsiębiorstwa przemysłu energetycznego, koksowniczego, gospodarki odpadami, a także małe i średnie przedsiębiorstwa oraz organy administracji rządowej i samorządowej. Instytut współpracuje przy realizacji projektów badawczo-rozwojowych z ponad 50. krajowymi i zagranicznymi ośrodkami naukowo-badawczymi. Rolą Instytutu Technologii Paliw i Energii będą działania w zakresie podnoszenia poziomu wiedzy i świadomości kadr lokalnych samorządów.

<http://www.ichpw.pl/kontakt/>

Energy Agency of the Smart Region PSK – nawiązany został kontakt z Energy Agency of the Smart Region PSK w sprawie jej roli jako potencjalnego partnera zagranicznego w projekcie zintegrowanym. Agencja powołana jest do przykładowych działań: przygotowywanie, koordynowanie, wdrażanie i nadzorowanie wdrażania energooszczędnych środków mających wpływ na budżet w obiektach i budynkach podlegających jurysdykcji samorządu preszowskiego, koordynacja, zarządzanie i doradztwo w zakresie pomiarów i oceny wielkości zmiennych demonstrujących sposób gospodarowania energią, działalność analityczno-ewaluacyjna w agencji SMART, projektowanie działań mających pozytywny wpływ na efektywne gospodarowanie energią z wykorzystaniem nowoczesnych technologii i procedur, kierowanie i zarządzanie działalnością obiektów w zakresie tworzenia samorządowego regionu Preszowa w zakresie zakupu i użytkowania energii. Koordynowanie, kierowanie i kontrolowanie działań pracowników energetyki, profesjonalnych projektantów i kadry kierowniczej w obiektach podlegających jurysdykcji samorządu preszowskiego przy wdrażaniu środków energetycznych. Województwo Podkarpackie zamierza współpracować z Agencją w zakresie wymiany dobrych praktyk.

ML System – to producent i dystrybutor paneli fotowoltaicznych. Na polskim rynku jest jednym z pionierów, którego zakresem działania jest energia fotowoltaiczna. Firma prowadzi własne badania, tworzy prototypy ogniw fotowoltaicznych i bada nowe materiały, które można wykorzystać w ich budowie. Firma dostarcza także dostarcza technologię, która umożliwi zamianę dowolnego miasta w smart city – są to między innymi Smart Pylony, inteligentne ławki, inteligentne wiaty przystankowe, lampy fotowoltaiczne oraz tak zwane carporty. Rolą ML System będzie popularyzacja know-how dotyczących magazynowania energii.

<https://mlsystem.pl/>

Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR) – W dniu 11 kwietnia 2014 r., Województwo Podkarpackie zawarło z Ministrem Funduszy i Polityki Regionalnej umowę dotacji dotyczącą realizacji projektu, na podstawie którego w strukturach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego funkcjonuje Biuro Informacji o Funduszach Europejskich (BIFE). Województwo Podkarpackie poprzez działania BIFE WP położy jeszcze większy nacisk na zapewnienie regularnych i rzetelnych informacji dedykowanych gminom w zakresie możliwości realizacji działań komplementarnych z Funduszy Europejskich, bowiem to właśnie samorządy lokalne mają do odegrania kluczową rolę we wdrażaniu europejskiej polityki ochrony środowiska i realizacji jej ambitnych celów. MFiPR jest także centralną jednostką ds. partnerstwa prywatno-publicznego (PPP). Współpraca z WP (poprzez BIFE) z MFiPR zapewni także wsparcie gmin i kompetencji pracowników gmin oraz doradców i koordynatorów ds. jakości powietrza w zakresie realizacji inwestycji w formule PPP. Wychodząc na przeciw tym oczekiwaniom Województwo Podkarpackie poprzez standardowe usługi BIFE, zapewni, co najmniej raz na miesiąc, **specjalny pakiet informacji o dostępnych działaniach i naborach dedykowanych poprawie jakości powietrza**, które mogą zostać wykorzystane przez gminy w zakresie finansowania działań komplementarnych, których źródłem w perspektywie finansowej 2021-2027 będzie Krajowy Plan Odbudowy (Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększenia Odporności), Umowa Partnerstwa czy też inne fundusze. Informacje te będą wykorzystywane zarówno w pracy doradców i koordynatorów, ale także przez pracowników gminy pracujących w jednostkach odpowiedzialnych za wdrażanie funduszy europejskich w gminach. Aby współpraca ta nabrała większego znaczenia zostanie podpisana stosowna deklaracja o współpracy (porozumienie, list intencyjny, uchwała) pomiędzy Województwem Podkarpackim a MFiPR oraz zainteresowanymi gminami.

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/co-robimy-1>

<https://fundusze.podkarpackie.pl/>

#§CON-SOR-CSS# #@PRJ-MGT-PM@#

4.2 Project management (n/a for concept note)

Project management, quality assurance and monitoring of progress (n/a for concept note)

Describe the management structures and decision-making mechanisms within the consortium. Explain how decisions will be taken and how regular and effective communication will be ensured.

Describe the measures and methods planned to ensure good quality, monitoring, planning and control of project implementation.

Insert text

4.3 Green management (n/a for concept note)

Green management (n/a for concept note)

Describe the measures proposed to reduce the environmental impact of your project, for example through the use of green procurement, environmental management systems, etc.

Insert text

#§PRJ-MGT-PM§# #@FIN-MGT-FM@#

4.4 Budget (n/a for concept note)**Estimated budget — Resources (n/a for concept note)**

See detailed budget table/calculator (annex 1 to Part B).

#§FIN-MGT-FM§# #@RSK-MGT-RM@#

4.5 Risk management (n/a for concept note)**Critical risks and risk management strategy (n/a for concept note)**

Describe critical risks, uncertainties or difficulties related to the implementation of your project, and your measures/strategy for addressing them.

Indicate for each risk (in the description) the impact and the likelihood that the risk will materialise (high, medium, low), even after taking into account the mitigating measures.

Describe any barriers/obstacles and framework conditions (such as regulation and standards) that may be a risk for the achievement of the project's objectives/impacts.

Include also the main risks concerning complementary actions that would have an impact on the SIP/SNAP itself.

Note: Uncertainties and unexpected events occur in all organisations, even if very well-run. The risk analysis will help you to predict issues that could delay or hinder project activities. A good risk management strategy is essential for good project management.

Risk No	Description	Work package No	Proposed risk-mitigation measures

#§RSK-MGT-RM§# #§QUA-LIT-QL§#

5 COMPLEMENTARY FUNDING

Fill in this section at stage 1 (concept note) and stage 2 (full proposal).

Complementary measures

List actions and measures complementary to the SIP/SNAP project that are necessary for the implementation of the targeted plan/strategy/action plan. For each of these actions or measures indicate the potential source of funding and clarify whether it has already been confirmed.

Indicate which of the complementary measures and actions will be closely linked to the project and which are more general measures that will just facilitate the implementation of the targeted plan/strategy/action plan. Provide details on the measures that will be closely linked.

Describe the coordination mechanisms with the managers of different funding instruments in order to ensure most effective use of the funding for the complementary measures.

Describe project activities to mobilise additional funds for the implementation of the targeted plan/strategy/action plan (if any).

Annex the Complementary funding plan.

Note: The SIP/SNAP project and the complementary measures and actions should lead to the full implementation of the targeted plan/strategy/action plan. Therefore the list of complementary measures should be comprehensive and include also future activities or and measures for which there are not yet any sources of funding.

Niewątpliwie działania podejmowane na rzecz ochrony powietrza wymagają wysokich nakładów finansowych, które pozwolą na przeprowadzenie przedsięwzięć w sposób kompleksowy, zapewniający poprawę jakości powietrza. Zapewnienie finansowania/dofinansowania działań podejmowanych zarówno na szczeblu rządowym i samorządowym, jak również przez obywateli przyczyni się z pewnością do poprawy jakości powietrza w kraju. Mając na uwadze powyższe, działania komplementarne na rzecz poprawy jakości powietrza będą oparte na finansowaniu z następujących źródeł:

- krajowych środków publicznych, tj. budżet państwa, NFOŚiGW oraz WFOŚiGW, budżety jednostek samorządu terytorialnego, a także inne instrumenty finansowe wsparcia publicznego,
- środków europejskich – w ramach Krajowego Planu Odbudowy, Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, funduszy norweskich i EOG (m.in. nabór dot. zielono-niebieskiej infrastruktury w miastach) oraz innych instrumentów finansowych,
- środków prywatnych inwestorów, m.in. w systemie partnerstwa publiczno-prywatnego,
- środków własnych podmiotów prywatnych,
- środków uzyskiwanych dzięki wdrażaniu zasad „zanieczyszczający płaci”,
- kredytów komercyjnych i pożyczek.

Obecnie największe możliwości uzyskania dofinansowania istnieją z **Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Rzeszowie (WFOŚiGW)** (środki krajowe). NFOŚiGW wraz z WFOŚiGW są głównym ogniwem polskiego systemu finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej, dysponując największym potencjałem finansowym. Jest on ważnym narzędziem realizacji polityki ochrony środowiska w Polsce. Głównymi celami wydatkowania środków są inwestycje służące ochronie środowiska, działania w zakresie poprawy stanu środowiska, ochrony wód, ochrony atmosfery, zachowania dziedzictwa przyrodniczego, w tym zachowania różnorodności biologicznej i podniesienia poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców. NFOŚiGW oferuje pożyczki, dotacje oraz inne formy dofinansowania projektów realizowanych, m.in. przez samorządy, przedsiębiorstwa, podmioty publiczne, organizacje społeczne, a także osoby fizyczne. Jest on również największym w Polsce partnerem w obsłudze środków zagranicznych przeznaczonych na ochronę środowiska. NFOŚiGW realizuje m.in. projekty, które mogą przyczynić się do wsparcia działań podejmowanych w zakresie poprawy jakości powietrza.

W tym miejscu szczególną uwagę należy poświęcić przygotowanemu w 2018r. ogólnokrajowemu **Programowi Priorytetowemu „Czyste Powietrze”**, który dedykowany jest **bezpośrednio dofinansowaniu realizacji przedsięwzięć proekologicznych, mających na celu poprawę jakości powietrza.**

Program Czyste Powietrze to kierowany do odbiorców indywidualnych będących właścicielami lub współwłaścicielami jednorodzinnych budynków mieszkalnych (ew. wydzielonych w budynkach jednorodzinnych lokali mieszkalnych) krajowy **program dofinansowania wymiany starych i nieefektywnych źródeł ciepła na paliwo stałe na nowoczesne źródła ciepła oraz przeprowadzenia niezbędnych prac termomodernizacyjnych budynków. Budżet programu wynosi 103 mld pln(ok. 22 mld €)**, a środki wydatkowane będą do 30.09.2029r. Do tej pory wsparcie w ramach Programu Czyste Powietrze wyniosło ok. 100 mln € w formie dotacji oraz 1 mln € w formie pożyczek. Działania realizowane w ramach programu bezpośrednio wiążą się z założeniami projektu, a ich realizacja jest istotna dla osiągnięcia jego celu. Zaplanowane wsparcie dla województwa podkarpackiego w ramach Programu Program Czyste Powietrze - **547 mln €.** **Podkreślić tu należy, że Program Czyste Powietrze jest ściśle powiązany z projektem, gdyż jest to główny program finansowego wsparcia w Polsce w zakresie wymiany źródeł ciepła i termomodernizacji.**

Jednocześnie zaznaczyć tu należy, że nie jest to jedyny Program finansowy NFOŚiGW dedykowany dofinansowaniu działań mających na celu poprawę jakości powietrza.

Program Ciepłe Mieszkanie to dwustopniowy instrument dotacyjny adresowany do gmin, które następnie ogłaszają na swoim terenie nabory dla osób fizycznych zamieszkujących lokale w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych. Beneficjenci końcowi mają możliwość wymiany wszystkich nieefektywnych źródeł ciepła na paliwa stałe służących do ogrzewania lokalu mieszkalnego na efektywne źródła ciepła lub podłączenie do efektywnego źródła ciepła w budynku. **Realizacja tego Programu ma kluczowe znaczenie ze względu na fakt, że będzie stanowiła uzupełnienia docelowej grupy beneficjentów Programu Priorytetowego „Czyste Powietrze”,** tj. właścicieli budynków jedno- i wielorodzinnych, do podjęcia działań zmierzających do wymiany wysokoemisyjnych źródeł ciepła oraz podniesienia efektywności energetycznej tych budynków, które de facto stanowią podstawowe źródło przekroczeń norm jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszzonego PM10 i PM2,5 oraz B(a)P. Wysokość dotacji uzależniona jest od stopnia zanieczyszczenia powietrza w danej gminie. **Budżet programu wynosi 1,4 mld zł**, a wydatkowanie środków planuje się do 31.12.2026 r. Działania realizowane w ramach programu bezpośrednio wiążą się z założeniami projektu, a ich realizacja jest istotna dla osiągnięcia jego celu. Zaplanowane wsparcie dla województwa podkarpackiego w ramach Programu Ciepłe Mieszkanie – ok. **9 mln €.**

Program Moje Ciepło stanowi instrument wsparcia rozwoju ogrzewnictwa indywidualnego i rozwoju energetyki prosumenckiej w obszarze powietrznych, wodnych i gruntowych pomp ciepła w nowych budynkach mieszkalnych jednorodzinnych. Działania te mają przyczynić się do ograniczenia niskiej emisji powstającej w wyniku ogrzewania domów jednorodzinnych nieefektywnymi źródłami ciepła wykorzystującymi paliwa kopalne, wzrostu udziału OZE w finalnym zużyciu energii oraz propagowaniu indywidualnych źródeł energii. **Budżet na realizację celu programu wynosi 600 mln pln(ok. 127,7 mln €).** Przewidywane jest dofinansowanie w formie dotacji do 30% albo do 45% kosztów kwalifikowanych, nie więcej niż 21 000 pln (ok. 4 500 €) na jedną inwestycję. Nabór wniosków przewidziany jest do 31.12.2026 r. (I faza projektu). Działania realizowane w ramach programu bezpośrednio wiążą się z założeniami projektu, a ich realizacja jest istotna dla osiągnięcia jego celu. Zaplanowane wsparcie dla województwa podkarpackiego w ramach Programu Moje Ciepło – ok. **4 mln €.**

W tym miejscu należy wspomnieć o funkcjonującym od 2019 r. dodatkowym narzędziu finansowym w postaci **ulgi termomodernizacyjnej**, które pozwoli na realizację przedsięwzięć z zakresu poprawy jakości powietrza. Adresatem ulgi termomodernizacyjnej są podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych opłacający podatek według skali podatkowej, 19% stawki podatku oraz opłacający ryczałt od przychodów ewidencjonowanych, będący

właścicielami lub współwłaścicielami jednorodzinnych budynków mieszkalnych, ponoszących wydatki na realizację przedsięwzięć termomodernizacyjnych. Kwota odliczenia nie może przekroczyć 53 000 pln w odniesieniu do wszystkich realizowanych przedsięwzięć termomodernizacyjnych w poszczególnych budynkach, których podatnik jest właścicielem lub współwłaścicielem. Wysokość wydatków ustala się na podstawie faktur wystawionych przez podatnika podatku od towarów i usług niekorzystającego ze zwolnienia od tego podatku. Natomiast kwota odliczenia nieznajdująca pokrycia w rocznym dochodzie podatnika podlega odliczeniu w kolejnych latach, nie dłużej jednak niż przez 6 lat, licząc od końca roku podatkowego, w którym poniesiono pierwszy wydatek. Podkreślić należy, że zainteresowanie ulgą termomodernizacyjną w rozliczeniach PIT za 2020 r. było ponad dwukrotnie wyższe niż w 2019 r. **W 2020 r. z tego rozwiązania skorzystało 451 tys. podatników, którzy odliczyli w ramach niego 7,5 miliarda pln.** Ulga dotyczy wydatków poniesionych w związku z wymianą źródła ciepła i termomodernizacją budynku.

Inwestycje w zakresie poprawy jakości powietrza będą finansowane również przy wykorzystaniu **środków zagranicznych**, w tym polityki spójności, Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Oporności, Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF) i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (MF EOG), Funduszu Modernizacyjnego. Poszczególne instrumenty będą działać na zasadzie komplementarności różnych źródeł przy jednoczesnym wprowadzeniu narzędzi minimalizującym ryzyko podwójnego finansowania. W katalogu wymienionych źródeł finansowania znajdują się zarówno narzędzia, które stanowią kontynuację realizowanych wcześniej programów – jak również zupełnie nowe programy i mechanizmy. Stanowią one odpowiedź na szok gospodarczy wywołany pandemią SARS-COV-2 oraz wyzwaniem dotyczącym transformacji polskiej gospodarki w kierunku niskoemisyjnego modelu rozwoju.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Oporności w ramach komponentu „**Zielona energia i zmniejszenie energochłonności**” przewiduje wsparcie grantowe dla działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej gospodarki oraz zwiększenia wykorzystania OZE. Planowane są inwestycje w źródła ciepła w systemach ciepłowniczych, wymiana źródeł ciepła i poprawa efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych i szkołach oraz zwiększenie efektywności energetycznej obiektów lokalnej aktywności społecznej. Uzupełniają je instalacja OZE realizowana przez społeczności energetyczne oraz rozwój sieci przesyłowych i inteligentna infrastruktura energetyczna. W szczególności inwestycje ujęte w KPO ramach **komponentu B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności”** oraz komponentu **E „Zielona, inteligentna mobilność”** wpisują się w cele PPOP i projektu Life dla województwa podkarpackiego. Szacuje się, że wartość tych inwestycji dla pierwszego komponentu wyniesie niemal 9 mld €, z kolei dla drugiego 6,5 mld €. W szczegółowym ujęciu, w celu **B.1. Czyste powietrze i efektywność energetyczna** będą wspierane z części dotacyjnej inwestycje dotyczące poprawy efektywności źródeł ciepła i chłodu w systemach ciepłowniczych, wymiany źródeł ciepła i poprawy efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych, wymiany źródeł ciepła i poprawy efektywności energetycznej szkół, wsparcia efektywności energetycznej obiektów lokalnej aktywności społecznej. Co więcej, z części pożyczkowej wsparcie uzyskają inwestycje dotyczące kompleksowej transformacji miast, magazynów energii oraz efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach. Nie bez znaczenia będą również inwestycje w ramach celu **B.2. Zwiększenia wykorzystania OZE**, w ramach którego ujęto inwestycje m.in. w technologie wodorowe, rozwój sieci przesyłowych w celu dostosowania ich do wymogów tzw. smart grid oraz budowę infrastruktury niezbędnej do rozwoju OZE na morzu. Z drugiej strony, do poprawy jakości powietrza przyczyniać będą się również inwestycje realizowane w ramach celu szczegółowego **E.1 Zwiększenie udziału zero i niskoemisyjnego transportu oraz przeciwdziałanie i zmniejszenie negatywnego oddziaływania transportu na środowisko (470 mln €)**. W tym zakresie warto wymienić przykładowo zaplanowane wsparcie dla zero- i niskoemisyjnego transportu zbiorowego. W zakresie poprawy jakości powietrza Województwo Podkarpackie w ramach KPO zamierza realizować m.in. projekt „Poprawa jakości powietrza poprzez głęboką termomodernizację budynków mieszkalnych jednorodzinnych z wymianą źródła ciepła oraz z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii” o szacowanej wartości **961 674 000,00 pln** (ok. **203 mln €**).

NMF i MF EOG zwane Funduszami EOG i norweskim to dwa instrumenty finansowe ustanowione przez Islandię, Liechtenstein, Norwegię. Głównym celem Funduszy EOG i norweskich jest przyczynianie się do zmniejszania różnic ekonomicznych i społecznych w obrębie EOG oraz wzmocnienie stosunków dwustronnych pomiędzy państwami zaangażowanymi w realizację celów tych mechanizmów. W ramach Programu Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu MF EOG 2014-2021 planuje się wspierać poprawę efektywności energetycznej i bezpieczeństwa energetycznego, wzrost produkcji energii z OZE; łagodzenie zmian klimatu i ograniczenie narażenia na tego typu zmiany. Całkowita alokacja programu dot. środowiska, energii i klimatu wynosi prawie 165 mln €. **Szacowana wartość wsparcia dla województwa podkarpackiego to średnio 10,3 mln €.**

Środki tzw. Funduszu Modernizacyjnego zostaną wykorzystane na finansowanie inwestycji w OZE, poprawę efektywności energetycznej, magazynowanie energii, modernizację sieci energetycznych oraz wsparcie transformacji w regionach węglowych. Finansowanie inwestycji ze środków Funduszu Modernizacyjnego będzie

odbywało się w ramach programów priorytetowych NFOŚiGW. Wartość instrumentu jest zależna od wartości uprawnień do emisji. Dla Polski udostępniono w ramach tego instrumentu **244,2 mln €**, **szacunkowa wartość wsparcia dla województwa podkarpackiego może wynieść ok. 15 mln €**.

Ochrona powietrza na terenie województwa podkarpackiego w perspektywie finansowej 2014-2020 finansowana była w ramach działań przewidzianych zarówno w regionalnym programie operacyjnym, jak i w programach krajowych. Obecnie, w okresie przejściowym (nadal trwające negocjacje), źródła finansowania działań podejmowanych na rzecz ochrony powietrza wskazywać można wyłącznie w oparciu o projekty programów zaplanowanych dla perspektywy finansowej 2021-2027.

Działania na rzecz ochrony powietrza będą wspierane również w ramach regionalnych programów operacyjnych. Cele szczegółowe przedstawione w projekcie programu regionalnego **Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027** stanowią kompleksową odpowiedź na wyzwania związane z transformacją energetyczną oraz poprawą jakości powietrza. Przewiduje się szeroko zakrojone działania z zakresu wspierania efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych, wspierania energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, wspierania transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej oraz ograniczania wszelkich rodzajów zanieczyszczeń. Cele te bezpośrednio wiążą się z założeniami projektu, a realizacja planowanych działań jest kluczowa dla osiągnięcia jego celu. Środki finansowe dedykowane działaniom składającym się na Priorytet 2 – Energia i Środowisko programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 szacuje się na **514 mln €**, z czego ponad **100 mln €** wynosić ma wsparcie dla działań związanych z wspieraniem efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych oraz **145 mln €** dla działań mających na celu wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonego w niej kryterium zrównoważonego rozwoju. Oznacza to, że środki przeznaczone na realizację działań spójnych z celami projektu stanowią niemal połowę budżetu Priorytetu 2 – Energia i Środowisko. Szacowna wartość wsparcia z programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027 na działania w zakresie poprawy jakości powietrza wynosi ok. **316 mln €**. Województwo Podkarpackie ma największy wpływ na regionalny program Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027, więc wiele działań tego programu wpływa bezpośrednio na poprawę jakości powietrza i efektywności energetycznej. Dowodzi tego alokacja środków na cele szczegółowe programu Fundusze Europejskie dla Podkarpacia 2021-2027, a zwłaszcza na cel, który jest **ściśle związany z realizacją projektu**, tj. **cel „Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych”**, którego wsparcie stanowi aż **4,44%** całej alokacji tego Programu.

Kolejnym potencjalnym źródłem uzupełniającego finansowania projektu jest regionalny program **Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027**, stanowiący wsparcie dla najslabiej rozwiniętej części kraju (w tym województwa podkarpackiego) w duchu unijnej polityki spójności. W projekcie programu przewiduje się częściowe finansowanie rozwoju inteligentnych sieci energetycznych oraz magazynowania energii w związku z upowszechnianiem OZE i energetyki społecznej. Działania te są nakierowane na podnoszenie efektywności energetycznej i szersze wykorzystanie OZE, co umożliwić ma przejście na czystą energię oraz ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczenia powietrza. Szacuje się, że województwo podkarpackie tylko w zakresie rozwoju inteligentnych systemów i sieci energetycznych oraz systemów magazynowania energii otrzyma **20 mln €**.

Komplementarne finansowanie pochodzić może ze środków przewidzianych w ramach programu **Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS)**. W ramach Priorytetu I: Wsparcie sektorów energetyka i środowisko ze środków Funduszu Spójności przewidywane są działania na rzecz wspierania efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych. Podkreśla się znaczenie wspierania odnawialnych źródeł energii jako istotnego filaru budowy gospodarki niskoemisyjnej. Wskazuje się jednocześnie, że rozwój OZE powinien uwzględniać lokalne uwarunkowania i potencjał dostępnych zasobów. Planuje się wsparcie instalacji do produkcji energii elektrycznej (także w budynkach jednorodzinnych), instalacji do produkcji ciepła oraz wytwarzania paliw alternatywnych z OZE wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci. Działania uzupełniać będzie Ogólnopolski Projekt Doradztwa Energetycznego. Przewiduje się również kampanie informacyjno-edukacyjne dotyczące zielonej energii. Na działanie 2.1.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych przewiduje się ok. **176 mln €** na województwo. Wskazane działania planowane w ramach Funduszy Europejskich na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 bezpośrednio wiążą się z założeniami projektu, a ich realizacja jest kluczowa dla osiągnięcia jego celu.

#@ETH-ICS-EI@#

6. OTHER

6.1 Ethics

Ethics

Not applicable

#§ETH-ICS-EI§# #@SEC-URI-SU@#

6.2 Security

Security

Not applicable

#§SEC-URI-SU§# #@DEC-LAR-DL@#

7. DECLARATIONS

Double funding

Information concerning other EU grants for this project

 Please note that there is a strict prohibition of double funding from the EU budget (except under EU Synergies actions).

YES/NO

We confirm that to our best knowledge neither the project as a whole nor any parts of it have benefitted from any other EU grant (including EU funding managed by authorities in EU Member States or other funding bodies, e.g. EU Regional Funds, EU Agricultural Funds, etc). If NO, explain and provide details.

We confirm that to our best knowledge neither the project as a whole nor any parts of it are (nor will be) submitted for any other EU grant (including EU funding managed by authorities in EU Member States or other funding bodies, e.g. EU Regional Funds, EU Agricultural Funds, etc). If NO, explain and provide details.

Financial support to third parties (if applicable)

If in your project the maximum amount per third party will be more than the threshold amount set in the Call document, justify and explain why the higher amount is necessary in order to fulfil your project's objectives.

Insert text

Seal of Excellence (if applicable) (n/a for concept note)

If provided in the Call document, proposals that pass the evaluation but are below the budget threshold (i.e. pass the minimum thresholds but are not ranked high enough to receive funding) will be awarded a Seal of Excellence. In this context we may be asked to share information about your proposal with other EU or national funding bodies.

Do you agree that your proposal (including proposal data and documentation) is shared with other EU and national funding bodies to find funding under other schemes?

[YES] [NO]

#§DEC-LAR-DL§#

ANNEXES
LIST OF ANNEXES

Standard

Detailed budget table/Calculator (annex 1 to Part B) — *mandatory (n/a for concept note)*

Annual activity reports (annex 3 to Part B) — *not applicable*

Special

Other annexes (annex X to Part B) — *mandatory, if required in the Call document*

HISTORY OF CHANGES		
VERSION	PUBLICATION DATE	CHANGE
1.0	15.04.2021	Initial version (new MFF).
2.0	01.05.2022	Clarifications in the Important Notice (language, font size, concept notes, etc). Minor adaptation of structure (section 3.2 becomes section 3.3). Minor clarifications regarding other sections. Addition of declaration on SoE. Consolidation, formatting and layout changes. Tags added.